ЛЕМКІВЩИНА
LEMKIVSHCHYNA
1987

Ч. 3

НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY IN FREE UKRAINIAN STATE

ЛЕМКІВЩИНА

КВАРТАЛЬНИК

РІК 9 ЧИСЛО 3(34) ОСІНЬ 1987

видає

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

з рамени

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
І ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

ВИДАВНИЧА КОМІСІЯ

Мирон Мицьо — Голова
Марійка Дупляк — Заступник голови
Юліян Котляр — Адміністратор
Василь Скомський — Фінанс. референт

адреса

"Lemkivshchyna"
P. O. Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276 USA

ЗМІСТ

бвч.: Національна свідомість 1
ІЛ.: Ще до 40-річчя ганебного злочину в Закерзонні 2
Микола Горбаль: Наша старенька хата... 3
Б.І. Антонич: Поворот 6
Микола Горбаль: Ви гадаєте 6
М. Феш-Рогач: Після-воєнна мандрівка 7
Омелян Плечень: У Бахові і Березці 11
Павло Лопата: Летунська акція "Вісла" 12
Четверта Пастирська подорож
Архиєпископа Мирослава 14
Згинули мученичою смертю 16
На передодні Тисячоліття 17
По сторінках "Нашого слова" 18
М. Остромира: Лемківщина в огні 18
В альбом визначних лемків:
І. Лико: Михайло Дудра 22
З життя організації
XXI Крайовий З'їзд — програма 24
Українські Владики вітають XXI З'їзд 25
Фонд допомоги 26
Річні Загальні Збори 27
Lemkivshchyna. English edition 28
З листів до редакції ..... обкл.
Замість квітів ..... обкл.
Пресовий фонд ..... обкл.

На обкладинці: Вид на село Команча. Стрілкою зазначено новозбудовану українську греко-католицьку церкву.

РЕДАҐУЄ КОЛЕҐІЯ:

Марія Дупляк — гол. редакторка
Іван Лико
Катерина Мицьо
Михайло Черешньовський

Редакція застерігає собі право виправляти мову, скорочувати та корегувати надіслані матеріяли. Передрук матеріялів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу. Присланні матеріяли Редакція не повертає.

Річна передплата **8.00 ам. дол.** — летунською почтою **12.00 дол. річно.** Ціна числа **2.00 ам. дол.** (або рівновартість в чужій валюті). На Вашій адресі є зазначено, доки заплачена Ваша передплата.

АДРЕСА КРАЙОВОЇ УПРАВИ ООЛ:

Organization for Defense of Lemkivshchyna
P. O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011-0007

ЧИ ВИ ЗЛОЖИЛИ ВЖЕ СВОЮ ПОЖЕРТВУ НА "ФУНДАЦІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ"?
ЯКЩО НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ СЬОГОДНІ!
ЧЕКИ І МОНІ ОРДЕРИ ВИПИСУЙТЕ:
"THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION"
і шліть на адресу:

The Lemko Research Foundation
P. O. Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276 USA

Ваші пожертви є звільнені від податку в ЗСА.

Printed in U.S.A.
by Computoprint Corporation
335 Clifton Ave., Clifton, N.J. 07011

ВІТАЙТЕ ДЕЛЕҐАТИ!

XXI КРАЙОВИЙ З'ЇЗД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

10-го і 11-го жовтня 1987

Пассейк, Ню Джерзі

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ

За останніх сорок літ пройшли великі зміни в способі мислення та определення себе нашої людини на теренах Польщі. Виросли нові покоління. Одні з них пропали для нас серед чужого моря. З цілого ряду причин, вони перестали бути дітьми свого племени; звичайно несвідомо а часто і свідомо стали членами народу, що знищив їхніх батьків, їхню рідну країну, відірвав їх від рідного коріння. Розсіяні по чужих землях, серед ворожих людей в життєво найбільш тяжкім положенні вросли в чужий ґрунт, забули свій рід і свою батьківщину. Другі — перебороли всі труди і негоди та стали на шлях свідомого життя, як вірні діти своїх батьків та горді сини свого народу.

Події останніх десятиліть, переживання нашого населення на терені Польщі в першу чергу скристалізували почуття національної приналежности, приналежности до великого українського народу. Та свідомість в приналежности до української нації — це може найбільший успіх, що ним українська людина, а головно молода українська людина в Польщі може гордитися. Зникло раз на все називання себе "місцевими", "тутешніми", "русинами" чи "лемками" в розумінні національного определеня. Спитаєте поголовно нині нашу людину в Польщі, хто вона є і дістанете горду відповідь — українець, чи українка. Це тим більше важне, що польські державні чинники та дуже часто суспільні та політичні польські групи все ще спекулюють над розбиттям монолітности нашого у них населення. Намагання поділити нас іде різними шляхами. Ділять нас на православних і католиків, на лемків та українців, так якби це були члени не одного, а різних народів. Українська спільнота в польській державі успішно витримала всі намагання її ділити та наставляти одних братів проти других. Поняття "лемко" означає там лише приналежність до специфічної вітки великого українського народу, до вітки, що має свою специфічну культуру, мистецтво, говірку і т.п.

Але ворог діє...

На жаль треба ствердити, що є місцями ще малі групи наших людей, збаламучені чужими чинниками та нашими, таки місцевими, доморослими провідниками, які ще не вповні усвідомили собі: "хто вони та чиї вони діти". Коли про поодиноких неосвідомлених ще одиниць не має потреби засуджуючо говорити, то треба однак відверто заявити, що ті місцеві провідники, які хочуть повернути колесо історії на-

ІЛ

ЩЕ ДО 40-РІЧЧЯ ГАНЕБНОГО ЗЛОЧИНУ В ЗАКЕРЗОННІ

Нам українцям судьба призначила святкувати, чи відзначувати більше сумних, чим радісних роковин. Бо й до сумних роковин належить також відзначування подій, які глибиною трагедії виступають поза межі людського поняття, що натугою свідомого завдання кривд і фізичних мук іншій людині, якщо мають якесь порівняння, то хіба лише подіям татарського лихоліття, але в тамтих давніх часах інтелектуально і культурно людина стояла на дуже нижчому рівні від людини XX-го століття.

40 років тому назад частини реґулярної армії, цивілізованої польської нації, на доручення комуністичного уряду доконали найганебнішого злочину супроти частини українського народу на українських західніх землях, званих Закерзонням, насильно проганяючи українське населення з його прадідних земель.

Насильне виселення сотень тисяч людей само собою являє варварський злочин, а якою ж назвою звати ганебну подію насильства, якій акомпаніювали прояви низьких звірячих інстинктів людей, що жорстокими методами впроваджували в життя драконське розпорядження влади?

Сьогодні, після 40 роках великої драми — примусового виселення всіх українців із Закерзоння, втому і Лемківщини, живучі ще свідки навіть уявно неспроможні переживати тієї великої трагедії, яку пережили в ході і безпосередньо після Другої світової війни, бо т. зв. "добровільне" переселення українців у Совєтський Союз розпочалось уже в другій половині 1944 року, а занавіса останнього акту драми запала в 1947 році.

Що ж було причиною введення в життя диявольської альтернативи розв'язки питання володіння українською землею в імперіялістичних зазіханнях наших безпосередніх сусідів та поштовхом до ганебних вчинків, негідних звання Людини?

Щоб дати відповідь на це питання, пригадаймо минуле.

Географічне положення Русі-України, її природ-

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ — закінчення

зад, та старатися йти по лінії бажань польських державних чинників і вдержати частину нашого населення в ізоляції від повної українізації — діють на шкоду так тих, що ними вони зараз руководять як і на шкоду українського народу. Ситуація серед молодого українського покоління є цілком ясна. Для них немає проблеми хто вони. А про тих кількох одиниць, що розбивають українське суспільство в Польщі, та діють нині отверто проти інтересів і на шкоду нашого населення, треба говорити отверто та називати їх по імени, що на нього вони заслужили. Бо нині в 1987 році ніхто вже в Польщі не може заслонюватися національною незрілостю. Німці ділили поляків на "ґуралів", "кашубів" і т.п. і нічого з цего не вийшло. Поляки нині, наслідуючи німців, ділять українців на "лемків", "руських", "русинів" і т.п. **Для кожного чесного українця є лише один вибір, — одна національна приналежність — українська.** Хто іде з ворогом і хоче розбивати нашу українську спільноту — для него **немає місця** серед нашого населення в Польщі. Воно його трактує як польського помічника в денаціоналізаційному процесі українців урядовими чинниками.

Молодь

Молоде українське покоління в Польщі, в Україні, та на еміґрації має дуже багато спільних ціх. Ми мусимо їх вивчати та шукати для них нових форм життя — суспільної та політичної дії, форм, що найкраще відповідають почуттям і думкам молодих там і тут. Що їх нині в першу чергу цікавить — це культура, мистецтво, література, пам'ятки історії, **правдиве, нефальшоване минуле нашого народу,** давне і нинішне наше коріння. Контакт з українською молодою людиною мусить бути тісний, та треба його нам держати постійно. Не кермувати ними а помагати їм розв'язувати наболілі щоденні проблеми. Це буде одно з найважливіших наших завдань на найблище майбутнє: притягнути молоду українську людину до громадської та суспільно-політичної праці для добра української спільноти в світі.

бвч

МИКОЛА ГОРБАЛЬ

□

Наша старенька хата
до цього була польською стайнею.
Про це знали всі,
але для нас вона була нашою хатою.
Хтось її підпалив.

Ви знаєте, як гидко пахне згарище?
Тоді вперше почув,
як шалено співають над ранками солов'ї.

.....

Якось знову згалабуздали солом'яний дах,
але хата стала ще старішою.
Бальок під стелею протлів і вигнувся.
Ми жартували, що колись він тріснe
і всіх нас тут подушить.

ні багатства та буйно процвітаюче культурне життя і матеріяльний добробут притягали увагу безпосередніх і посередніх сусідів, які зависним оком гляділи на нашу землю, а згодом почали доконувати грабіжницькі напади і загарбницькі війни. В наслідку аґресивних дій, зразу диких орд печенігів, половців, татар, турків, а опісля більш цивілізованих поляків, москалів, литовців, угорців, Київська Русь — як державна одиниця — вдержалася лише до половини XIII-го століття, а опісля Галицько-Волинське Князівство — до половини XIV-го століття.

Треба нам пам'ятати, що втрату державности завдячуємо не лише нашим сусідам-займанцям, але у великій мірі самим собі, що внутрішньою незгодою і роз'єднанням допомогли наїздникам заволодіти нашою землею. Вже з часів княжої доби знані є факти незгоди між князями-братьми, а нерідко й братовбивства та вбивства князів боярами і кликання на поміч сусідів.

Лемківщина, як найдальше на захід висунена українська етнографічна територія була складовою частиною Київської Русі, опісля Галицько-Волинського Князівства, і уже в половині XIV-го стол. була відірвана від українського материка, попавши під чуже панування.

Панування одного народу над іншим не може тривати без насильства, якого методи, середники і ступінь — у відношенні до українського народу — були найбільш жорстокими. Давніше, дикі азійські орди брали невільника, грабили усе, що їм попало в руки, вогнем нищили увесь матеріяльний дорібок, безпощадно мордували старців і нездібних до важкої праці. З бігом часу, у висліді історичного і культурного розвитку людського суспільства, коли людина почала підноситись по щаблях цивілізації — методи панування окупантів ставали більш рафіновані. Фізичне насильство почало йти в парі з насильством морально-психічним: засилання у Сибір, садження на паль, відрубування кінчин, рубання шаблею, колення багнетом, масові розстріли, а те все збагачуване штучним голодом, що змітали з лиця землі мільйони українських людей, пацифікаціями, державними заборонами вживання української мови на українській території, заборонами набування-купна українцям української землі, недопусканням української молоді на вищі студії, недопусканням українців на кращі роботи, чи посади, релігійні переслідування, і т.п.

Щоб кинути жменю світла на події з нашого минулого, покликуюсь на статтю "Побляск Лун", Тадеуша Хжановського, ("Poblask Lun", Tadeusz Chrzanowski) поміщену в католицькому суспільно-культурному часописі "Тиґоднік Повшехни", ч. 38 (1704) з 20-го вересня 1981 р., виданому у Кракові. Не придержуючись хронології статті, повторю дещо за автором:

"Не від років, але від віків наростає вона (обостороння ненависть між поляками і українцями — *ІЛ*), вибухаючи від часу до часу з такою жорстокістю, яка є можлива лише у домашніх війнах. Якщо хтось тямить тільки те, що діялось в сорокових роках, а початком п'ятьдесятих ще прозвучало останніми поблисками, то нехай пригадає собі "Оґнєм і мєчем" і Уманську різню. В обох випадках експльодувала обостороння ненависть, що несла зі собою найогидніший врожай. І якщо хтось вважає, що це лише ми поляки — були терпячою стороною, стороною, що поносила зневаги і кривди, то нехай загляне до спогадів Яна Дукляна Охоцінського, що там пише у спогадах бунту Ґонти і Залізняка, які добачав причини і як очеркав наслідки пацифікації,.... Україна повна була толубів, окалічених обрізанням кінчин учасників повстання, а скільки ж вспіли пережити таку операцію?".

В іншому місці названої статті Хжановскі згадує таке:

"...., що наприклад у XVII-му столітті функціонував заказ будови нових і направи старих православних церков, що до сенату не допускано не тільки зверхників православної церкви, але навіть юніятських владик, що.... в цій країні легше жилось людям римо-католицького віроісповідання, на них спадав дощ почестей і нагород, а на представників інших віроісповідань щонайвище капало якимись

[...] **Нас ділили на православних і католиків, москофілів, народовців та лемків, як якоїсь окремої реґіональної групи, що — мовляв — з українським народом нічого спільного не мала** [...]

решетками. Отже українці, подібно як литовці, могли мати до нас претенсії, що ми забрали їм інтелігенцію, польонізуючи її і винародовлюючи".

Довговікова окупація українських земель, сперта на нелюдяному фізичному і моральному терорі, в єстестві українця витворила тип людини замкненої в собі, що у безсилі спротиву окупантові була змушена зовнішньо виявляти лояльність, а внутрі леліяла мрію про вільне життя, та всім своїм єством ненавиділа ворога-окупанта. І, коли лише заіснували, здавалося б, сприятливі умовини, русин-українець пробував випрямити свій невільничий хребет та збройно сягати по ідеал життя кожної людини — ВОЛЮ. Тому організувалася наша славна Запоріжська Січ, так зродилась Гайдамаччина, вибухали організовані і стихійні збройні повстання, Петлюрівщина, Закарпатська Україна, Бандерівщина.

Стремління українського народу до незалежности кожним окупантом було трактоване як найбільший злочин, за який розправа була все безпощадна, кривава. Для оправдання окупації України і стосування огидних репресій, окупанти фальшували правду, твердили, що Україна це видумка інших, українські самостійники це горстка бунтарів, не репрезентуюча нікого, штучно ділили нас на русинів і українців, православних і католиків, лемків, і т.п. Завданням ділення нас особливо завзято займався, від найдавніших часів, польський шовіністичний табір, який навіть анґажував псевдонауковців, що опрацьовували т.зв. "наукові праці" для доведення, що ми не заслуговуємо на самовизначення і нездібні правити власною державою. Особливо чітко проявилось це у відношенні до нас — лемків. Нас ділили на православних і католиків, москофілів і народовців, та лемків, як якоїсь окремішньої реґіональної групи, що — мовляв — з українським народом нічого спільного не мала.

В цьому ділі морально і фінансово помагала Польщі Росія, а вся ця проти-українська дія нанесла нам велику шкоду. Розміри шкоди і лиха нашого невільничого бунту значно поглибила наша власна розсвареність, брак єдности, непошана жодного власного авторитету, міжусобиці, ставлення інтересу одиниці, чи групи людей, понад інтерес загальнонаціональний чи державний, а нерідко й зрада. Такий стан існував ще за княжих часів і — на превеликий жаль — цей наш первородний гріх покутує серед нас до сьогодні; історія абсолютно нічого нас не навчила.

Мимо безупинної сторіччями тріваючої окупації України та дії спрямованої на моральне і фізичне знищення нашого народу зовнішніми силами, український нарід перетрівав і підніс національну свідомість на високий рівень, притаївши сили стихії, що в сприятливих політичних умовинах знов спалахнуть нищівним і безпощадним вогнем бунту проти рабства, неволі, пониження гідности укрїнської людини.

В недавній минувшині стихія боротьби за гідність української людини спонтанно проявилась в ході Другої світової війни, коли то український нарід, зразу неорганізовано, стихійно виступив проти жорстокого могутнього окупанта України — гітлерівської Німеччини. Заіснувавші умовини подиктували конечність зорганізованої боротьби, що й доконала Організація Українських Націоналістів, під проводом Степана Бандери, зорганізувавши самооборонну силу — Українську Повстанську Армію, яка опісля вела нерівну, але геройську боротьбу з большевицько-московським і комунопольським окупантами.

Вікові пониження гідности української людини, безнастанні терпіння кривд завдаваних окупантами, безприкладна експлуатація як натуральних багатств України так її населення — довершили міру кривд, що переповнили береги чаші терпінь, розливаючись завзяттям боротьби за право бути господарем на своїй власній землі. За ідеал волі народам і волі людині виступило українське підпілля і його збройна сила УПА, якої ряди швидко поповнювались тисячами добровольців, а її оборонна боротьба поширилась майже на всі українські землі, в тому і на Закерзоння, включаючи нашу Лемківщину.

Ідеал волі був близький кожній свідомій українській людині, то ж і цивільне населення спонтанньо піддержано УПА морально і матеріяльно. Зрозумів

УКРАЇНЕЦЬ, що пора силою скинути з хребта чужого пана, що везеться на його хребті ще й каже себе в руку цілувати з вдячности за "достоїнство" бути рабом.

І, зрозумів УКРАЇНЕЦЬ, що успіх визвольно-оборонної боротьби в єдності усіх патріотичних сил, що й вперше так спонтанньо проявилось в нашій історії. Об'єднались політичні партії, створивши один суцільний політичний провід під назвою Українська Головна Визвольна Рада. І ось, з польсько-комуністичної точки зору, причиною брутального виселення українців з їхніх прадідних земель на т.зв. "Ziemie Odzyskane" була боротьба УПА на Закерзонні. Цій диявольській, ганебній, протиукраїнській дії надано криптонім "Акція В" (Акція Вісла, від назви військової операції групи, що насильно виганяла українців — *ІЛ*) та переведено її на всіх українських землях Закерзоння, а особливо на Лемківщині, із застосуванням нелюдяного терору і ув'язнень та вбивств десятків тисяч невинних людей, а властиво винних в тому, що були українцями.

Ціллю ворога не було нічого іншого, як повне фізичне знищення українців на тих теренах, але мимо всієї огиди т.зв. переселенчої акції, вона не увінчалась повним успіхом для ворогів. Частина нашого народу таки перетрівала усі злидні. Одначе, в часі виселювання до УРСР "пропало", не доїхало туди 220 тисяч людей, а в Польщі згинуло більш 62 тисяч українців, в тому в самих концтаборах біля 50 тисяч.

До таких песимістичних підрахунків дехто доходить на основі двох джерел — Української Радянської Енциклопедії (том II, стор. 374), та матеріялів польського генерала Блюма, Наукової Сесії Польської Академії Наук з 1959 року. Згідно з тими джерелами, з Польщі до УРСР "виїхало" 700 тисяч, а "доїхало" туди лиш 480 тисяч, а в Польщі в 1962 році (не враховуючи 15-ти річного натурального приросту) жило лиш 300 тисяч українців, із загального числа 1.061.920 людей перед початками виселювання.

Так після фізичного знищення понад чверть мільйона українців, їх остаточно прогнано з рідних земель.

Сьогодні, так мемуаристична література як і документальні матеріяли і свідчення про виселення Закерзоння дуже скромні і ця ділянка вимагає ще багато праці об'єктивного насвітлення подій тамтих часів. А ось, як про виселення розповідає один із бувших очевидців-учасників:

"Що ж можна було забрати на одну підводу і то в короткому часі двох годин? Годі сьогодні тямити подробиці, але пригадую, що ми забрали зі собою

Чертіжне. Греко-католицька церква, збуд. 1791 р. — Знищена під час Другої світової війни.

два мішки сушеної бараболі, яку мама заздалегідь приготовила, кілька бохонців хліба та інші дрібні речі, а велика більшість майна залишили. Після 2-ох годин, під сильною ескортою польського війська повели нас до залізничої станції Заґоряни, біля Горлиць. Там прожили ми два тижні під голим небом. Вкінці підставлено вагони, в які почали складати наше майно. В одному товаровому вагоні знайшлись ми ще з іншою родиною, разом 10 осіб. Для "товариства" казано нам впровадити у вагон нашу худобу, де ми мали три корови, коня, три або чотири вівці та сусіда живий інвентар, який був багато більший від нашого. До цього дорахувати дві собаки та важніші речі першого вжитку, хто що міг зі собою забрати. Вагон був так заповнений, що не було де спати, тому кожний із нас спав де попало, прямо на всьому "барахлі". В цьому самому вагоні везли нас до місця призначення три тижні, ввесь час під сильною охороною польського війська. Не треба фантазії, щоб уявити собі умовини, в яких нас перевожено. Голод, холод та й ще гидь-воші проти яких, на залізничній

МИКОЛА ГОРБАЛЬ

□

Ви гадаєте,
що коли ми пересипали передню стіну,
поставили більші вікна
перекрили верх
і коли наша хата
стала нашою новою хатою,
то вона ходить за мною?

Ні! За мною ходить наша старенька хата.
І я кожної тюремної ночі
ховаюся на її захараценому горищі
від якихось злих людей
і боюся, щоб не провалилася стеля.

Б. І. АНТОНИЧ

ПОВОРОТ

Вернувся я, де вільхи й риби,
де м'ята, і ви, де квітчасті стіни;
і знов цілую чорні скиби,
припавши перед сонцем на коліна.

Ой, похилилось надо мною,
як мати понад сином, полум'яне.
І знов мене земля напоїть,
мов квіт росою, поцілунком тьмячим.

І чорні скиби, й сині плавні,
на плоті хмари, наче плахти, висять.
Тут я у кучерявім травні
під вільхами і сонцем народився.

станції в Явожно оприскували нас порошком. Не було що їсти, бо власні скромні запаси швидко вичерпалися, а польська адміністраційна служба не спішила з поміччю, подаючи нам лише час до часу якоїсь зупи. Голодували не тільки люди, але також домашня звірина, якої не було чим кормити. Деколи поїзд не маючи вільного в'їзду затримувався перед станцією. Тоді старші діти виходили з вагонів, щоб наскубсти трави. Вкінці довезено нас до станції Кожухув, віддаленої тридцять чотири кілометри на південь від міста Зелена Гора. Тут нас та десять інших родин тимчасово поселено в шопі якогось фільварку, де у злиднях прожили дальших два дні. Щойно тоді відвідав нас місцевий солтис, в товаристві кількох інших поляків, правдоподібно з польського репатріяційного уряду. Нас повідомили, що доконано вибору вільних господарств, де можемо поселитися.

Старші мужчини пішли подивитися на приділені нам господарства. Коли вони вернулися, та розказали, що там нічого немає, на нас усіх впало нове пригноблення. Сільсько-господарські будівлі були повалені та зруйновані і взагалі не надавалися до вжитку. Нам не було куди дітись. Зчинився плач і нарікання та ніхто не поспішав випроваджуватися із шопи, де ми прожили ще один тиждень. В міжчасі старші мужчини на власну руку шукали за кращими місцями для поселення, але таких важко було знайти. Конечність змусила нас пристосуватися до незалежних від нас обставин. Змушені були брати те, що було. А те, що було — важке до передання правдивого образу. Мешкальні будинки зруйновані, без вікон, без дверей, печі порозбирані, дерев'яна долівка позривана. Клуні та інші забудовання знищені, без воріт, одним словом — руїна.

Довший час ми жили як цигани, побудувавши з цегли чи каменя палениська на дворі, де варили страву. Вікна в хатах позатикали веретами, коцами, хто чим міг".

Інший приклад: По п'яти роках насильного виселення, тобто в 1952 році, в селі Вєково, повіту Славно, місцевий селянин Вітчак, вимагав від дівчини українки, Теклі Шарий, щоб ця ставилася до ставлення снопів скошеної пшениці на його ниві. Згаданий поляк не просив, але грозьбою вимагав панщиняної роботи, голосно заявляючи; "На те вас тут привезли, щоб ви українці працювали на нас — поляків". Коментарі — на мою думку — тут непотрібні.

Закінчення у наступному числі

М. ФЕШ-РОГАЧ

ПІСЛЯ-ВОЄННА МАНДРІВКА

СПОМИН

Після переходу фронту в 1945 році, до наших лемківських Карпат прийшла московська навала. Москалі пили, гуляли, знасилювали жінок, рабували й на кожному кроці проповідали нам совєтське щастя. Всюди пропаґанда та пропаґанда: в СРСР все гарне, всього доволі, одним словом — рай на землі.

Мене їхнє щастя щось не зовсім переконувало і я рішив побачити Україну на власні очі. Одного разу з'явилася совєтська делеґація, щоб вербувати лемків до їхнього "раю". При виповнюванні анкети москалі заявляли: все одно, хочеш чи ні, а "пайдьош". З мого села Баниці, збаламучених московською пропаґандою та застрашуванням, виїхало ще ранною весною 1945 р. 46 господарів, а залишилися тільки Петро Феш, Ева Дзьопа, Павло Курило, Ґуреш, Ковтко і дві родини Сайфрів.

До мене чомусь часто приїжджав із Ждині совєтський лейтенант Морозов і випитував про "недобитки фашистів". Він також пропонував зорганізувати нічну сторожу із хлопців, яких і вже не було в селі.

В цьому власне часі "пропала" совєтська виселенча комісія, за якою навіть слід не залишився. Вийшло розпорядження, щоб хто живий шукав делеґацію по лісах, дебрах, потоках — але дарма. Перший раз вийшло слово, що "українські буржуалісти" їх зліквідували під селом Баниця.

Морозов, який їздив на Словаччину, щораз частіше до мене заходив. Одного разу застрілив на очах мого улюбленого вівчура. Я розкричався на нього, не знаючи чому він це зробив, коли собака на нього навіть не гавкнув, а він витягнув знова токара-пістолю і як скажений крикнув:

"Я тєбя сволоч положу, я воюю за тєбя!"

Від цього часу я став від нього втікати, але це ще гірше його насторожило супроти мене.

В Горлицях на УБ (Уряд Безпеки) працював 25-літній Стефан Ґелета, мій сусід, який співпрацював з ковпаківцями та був комуністою. Особисто він мене ненавидів, тому, що мій батько з ними не співпрацював. Ґелети були бідні та ліниві. Спали до полудня як цигани, а ночами крали зі стіжків снопи, зерно й так жили. Стефан Ґелета носив два автомати перевішені через плечі та пістолю і їздив ровером по селах списуючи людей, які були проти комунізму. Мій батько був також на списку, і одного разу прийшла група його арештувати. Арештованих били й називали їх поляками тому, що вони не виїхали на "родіну".

Часом Ґелета давав мені полеву пошту-штафету заляту ляком (так як робили це в УПА), та наказував нести до погран-застави: одного разу до Липної іншим разом у Жидівське, а також аж до Вишиватки (віддаленої 20 км від мого села), де стояли совєтські гарнізони. Коли я хотів йому відмовити, він витягнув пістолю й так само як і Морозов грозив, що в'бє мене як собаку.

На початку червня 1945 р. мене затримала в Горлицях міліція без жадної причини. Зі собою мав я кусок полотна на продаж, але полякам сказав, що несу до кравця. В маґістраті зауважив Ґелету, але той скоро "змився". Мені поляки грозили й питали, що я ще тут роблю, коли "wszyscy rusini już wyjechali". Опісля запровадили мене до виселенчої комісії, яка більше не їздила по селах, але мала свій осідок у Горлицях. Москалі чемно забрали мою "кенкарту", яку видали німці 1941 р. з назвою "Ukrainer" та записали "добровільно" на виїзд до СРСР.

Зразу мені крутилося в голові. Лишати рідну землю, хату, село, родину, — це щось не до подумання. З другого боку переслідування поляків, страх перед своїм Ґелетою й чужим Морозовом підказували відірватися від них, бо може бути небезпечно. На зрадницький шлях Ґелети я ніколи не піду.

Такі переживання тривали до 20-го липня 1945 р. Це був останній термін і я рішив виїхати та побачити проповідуване "щастя". Молодий, завжди відважний, шукав пригод і невигод, хотів бачити світ і Україну, про яку я мріяв від шкільної лавки. Та в моїй уяві була завжди вільна Україна.

Внедовзі С. Ґелету зловила боївка ОУН під командою Шугая та повісили його на сосні при головній дорозі. Цього самого дня москалі наказали всім молодим сходитись до села розбирати хату й будувати міст. Коли Ковтко спізнився пів години його за це лаяли та грозили. Він боявся москалеві сказати, а тільки мені шепнув, що С. Ґелета повішений. Я подумав, що добре буде сказати москалям, то може не

Митрополича палата в Чернівцях

будемо працювати. Так і сталося. Люди донесли. Старшина витягнув нотес і додав: "о мой дароґой Ґелетка". Вийшов на подвір'я й диким голосом заревів: — "Давай подводи"!

Бідні коні гнали, як могли й пінилися та парували, бо шерсти вже на них не було сухої, але "дароґой" уже випустив духа.

Коли добігали до повішеного, я випередив старшину, бо побачив білу картку з написом: "за зраду українського народу" і тут мене москаль вдарив по голові, що далі не дочитав. Закрутилося в голові. Через цю картку мав багато клопотів та допитів. Завжди питали, що було написано. Відчував, що грозить небезпекою, тому держався одного. Твердо казав, що вчився тільки по польськи, а картку відчитайте самі.

До поїзду завіз мене батько, який згинув пізніше в концтаборі Явожно. Батько мав 80 морґів поля та був дуже прив'язаний до землі, яку невимовно любив. Батько дав мені благословення й бажав щасливої дороги та повороту на Рідну Землю. Я не міг вимовити слова. Поцілував батька в руки, обняв. Стояв, як заморожений стовп, а в голові роїлося від думок, чи ще повернусь колись? Мої часті переходи на Словаччину та відвага давали мені самовпевнення, що це тільки трохи дальше та інший кордон.

21-го липня 1945 р. наш поїзд був уже за Сяном в Дрогобичі. Тут роїлося від полонених німців, яких везли на Сибір.

Я мав польські гроші й легко їх вимінив з місцевими людьми на рублі. Інстинкт мені підказував, що ці люди, які потребували польських грошей були пов'язані з підпіллям. Вони наказували мені не їхати на Схід, бо буду свині годувати в колгоспі та бути наймитом. Я відповідав, що хочу бачити степи України, Дніпро та дорогий Київ.

В Чернівцях, на Буковині, залишив поїзд і поїхав трамваєм на ринок. Купив, що було на ярмарку. Дістав рибки завинені в газету. Маленькі, як цвяшки, а солені, аж груди розпирало. Та хто шукає, цей знайде. Знайшов жінку, яка скрито продавала мед. Я скоро купив і ціни не питав, бо меду ще ніколи не їв. Під вечір подався на станцію, щоб поспати на лавці, але зловило мене НКВД. Це були місцеві вислужники, але з московською натурою. Хотіли документів, а я не мав, бо "бумага" пішла оригінальним поїздом. По переслуханнях відвезли до Снятина на суд. До судді говорив, що згубив поїзд, але це мене не оправдувало. Важним було це, що я мав мід, продаж якого була заборонена на чорному ринку. Вкінці запало рішення, щоб мене відставити на станцію, передати начальникові з "напралєнієм на восток".

Повстало побоювання, де буде кінець дороги, чи не Сибір? На ринку люди шептали, що викрадають інтеліґенцію й висилають на Сибір.

По двох тижнях, через Басарабію, доїхав до Дніпропетровська. На станції роїлося від воєнних інвалідів на візках власної роботи з дерев'яними коліщятами. Жінки з іншого поїзду кидали їм хліб, яблука, а енкаведисти гнали їх, перевертали як кльоцки та кричали. Така поведінка мене обурювала. Співчував тим нещасним, плачучим калікам-інвалідам, жебракам. Ось так держава опікується власними інвалідами, що проливали кров за совєтську владу.

Скрізь бачив біду й нужду, опухлі очі матерей від плачу за дітьми, яких ночами викрадали "чорні ворони" і везли на білі ведмеді.

Часто не містилось мені в голові, як то будуть жити наші лемки з Карпат на просторах, де як оком глянь, рівний, широкий степ України. Вони привикли до гір, до лісів, до чудових краєвидів, до гарної природи. Щораз більше зневірювався, як бачив босих, обдертих, з голими колінами, старших від моєї мами жінок при укладанні нових залізничних шин. Вони держали залізні штаби та вбивали біля шин каміння. Далі стояв скривлений дядя з червоним прапорчиком в руці й доглядав за семафором, щоб не спричинився випадок. Всюди московська мова, хоч робітники знають українську.

В Дніпропетровську перший раз побачив нашу славну ріку Дніпро-Славуту. Стояв і думав. Поплив думками до Шевченка, що оспівував Дніпро, приґа-

дались козаки, гетьмани, байдаки, походи, дніпрові пороги, колишня слава. Та зразу стала перед очима жорстока дійсність, неволя у пропаґандивній волі. А Дніпро все пливе та жде нових козаків, гетьманів, нових господарів.

Хотів їхати в Харків, але чомусь тут не було комунікації товарових поїздів. Все гнало на Ростов. Подався в сторону Києва, бо ж це була моя головна мрія: побачити княжий город, гордість кожного українця. Тим разом мене знов зловило НКВД. Держить і не випускає. Я вже досить добре говорю на "общепонятном" та завжди повторював, що відбився від "ешалому" та родини. Вкінці відставили мене під охороною в Харківську область, район Блезниці, та запровадили до колгоспу "Червоний орач". Комісар записав мене і сказав "ожидать". Я замішався поміж інших людей, які також "ожидали" на щось незнане, яке не віщувало тут ніякого добра, бо власті були до нас неприхильні та трактували нас як скотину. Були це виселенці з Лемківщини, які сиділи на "клунках" і тяжко плакали. Осуджували вони себе, що дали обдуритися москалям та закопати себе разом з родинами.

Один наш дядя, який сидів на мішку з написом Підлипчак, розповідав, як то в дорозі відлучили вагони з їхнім майном і худобою та все пропало. В цей спосіб наших людей освободили від усього. До нікого пожалітись, всі однакові. Кажуть нам, — розповідає старушок, — що одержимо майно "польських панів"; так насміхаються з нас... Дядя положив голову на коліна й гірко заплакав.

Інші виселенці були ще у вовняних "гуньках". Вони ходили і снувалися як мурашки, там і назад, без причини, нервово. Ховаючись поміж них, я прямував в поле. Доріжка була пільна, з якої курився порох, а по боках росли осети до трьох метрів висоти. Вітер зганяв з них насіння мов пір'я, і ніс далеко по степах новий засів.

Далеко, перед собою побачив підводу, яку й легко догнав. Чемно привітався. Була це 17-ти літня дівчина Наташа, яка везла бочку смару до возів. Боса, супроводила за ріг корову запряжену в ярмо. Мене дуже дивував віз-примітив. Це були два дерев'яні колеса, вирізані з колоди, а між ними була прив'язана бочка.

Наталці признався, що приїхав з-під польської окупації, але сам українець. Вона скоро мене запитала:

— Чи у вас є білі коласчі?

— Так — відповів.

Вона розсміялася й додала:

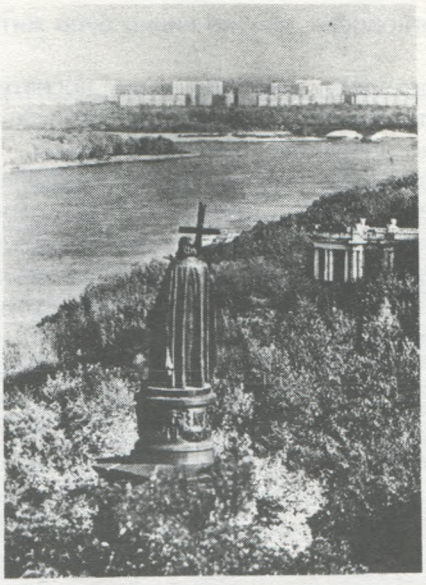

Київ — Пам'ятник св. Володимира на Володимирській гірці, височіє над Дніпром

— Мені соромно питати, але хоч у вас були коласчі, то чому ти не вироснув?

— То поляки мали коласчі, а українці бідували так, як і ви тут, але тепер на добрій землі ще підросту, — відповідаю.

Наталка щиро розсміялася й додала:

— Це не землі діло, але уряду.

— Ти українка, чи руска? — запитую.

— Ето всьо равно, — відповідає, а я додаю:

— Ні, не так, бо є гірке й солодке.

— Да, да, — Наташа на це.

Піддержуючи розмову, кажу, що тепер, коли війна скінчилася — буде добробут, а вона відповідає:

— Цієї ночі фашисти розбили господарство і все вивезли.

— То ж хіба германці? — додав я.

— Ти не знаєш, минулої ночі комісаря розп'яли!

На цьому наша розмова скінчилася, бо Наташа пішла в іншому напрямі до колгоспу.

З Брезниці заїхав у Полтаву. На станції "придбав" собі мапу. Видер частину Західної України, яка висіла на стіні, бо про купно не було і мови, а без мапи важко було орієнтуватися.

Зближаючись до Полтави, поїзд звільнив. Тоді я зіскочив з поїзду і пішки зайшов з боку до міста. Сів на любий трамвай, щоб дістатися на ринок та щось купити. Знова купив соленої рибки а також торбу априкосів у дальшу дорогу. Опісля оглядав Полтаву та відпочивав у розбитих будинках. Населення міста

було пригноблене; ніяк не видно було життєвої радості.

Одного разу захотілось мені поспати в полі. Здивувало мене, що вже серпень кінчився, а пшеницю щойно збирають совєтські солдати.

Перед Білою Церквою була контроля вагонів, але я спритно вийшов на дах і спокійно перечекав. У Хвастові на базарі люди говорили, що українські партизани діють в околиці, але їх виловлюють. У місцевих газетах писалося тільки про п'ятирічки та інші господарські успіхи.

Коли добився до Житомира та Шепетівки, побачив, що на станції під голим небом, розсипано високі насипи пшениці. Зверху на них росла нова пшениця. Зерна пильнував сторож з червоною опаскою, щоби люди не розкрали. Над ранком недалеко Шепетівки, влізло до мого вагону 4-ох моряків. Були без зброї — видно скривалися. Коли я задрімав, вони витягнули з-під голови мою торбину та втекли.

Через Броди дістався до Львова, про який рівнож мріяв, щоб його побачити. Тут перебув кілька днів, а спав, як звичайно, в розбитих будинках. Одиного разу ночував навіть на Личаківському цвинтарі, недалеко могили Івана Франка.

Заходив також в підміські села. Серед рідного народу почувався сміливіше. Селяни угощали чим могли. Розказували, що поляки вирізали цілі села, а тут діють українські повстанці, які ніколи не зложать зброї на московські заклики та фальшиві амнестії. Розказували теж про панування москалів у Львові та великі арешти й вивози на Сибір. Деякі сміло твердили, що Москва хоче нас стерти з лиця землі, й тому не маємо іншого вибору а тільки ставити їй чоло і зуб-за зуб, бо інакше пропадемо. Коли хотів дістати зв'язок до повстанців, то відповідь була неґативна. Говорили, що особистого контакту не мають. Селяни просили остатись з ними, але моїм обов'язком було вернутись на Лемківщину й розказати про "щасливе" життя нашого народу під окупацією звироднілих москалів.

Зі Львова переїхав поїздом до Тернополя. Там непомітно заліз до вагону, що йшов до Дрогобича і далі до кордону на Сяні — Устрики Нижні. Останню ніч у совєтському "раю" сів до вагону та положився в кутку на найвищу полицю. Помолився й сказав: "нехай діється Божа воля!".

Коли під час контролі вартові освічують лямпками вагон із землі то тяжко побачити, що є на найвищій полиці. Двері закрили, а відтак хтось крикнув, що поїзд готовий у Польщу.

Ранком був у Сяноці. З Сянока до дому — 100 кілометрів. В день висунувся з вагону і як завжди, обійшов станцію, перескочив огорожу й пішов до міста. В Сяноці на ринку совєтські солдати, які їхали у напрямі на Берлін, продавали крадену білизну і бритви. За пляшку горілки я забрався з ними у дальшу дорогу.

В Яслі, коли наше авто зупинилося, а совєтський солдат пішов торгувати на базар, я подивився на південь і затужив за горами, лісами. З Ясла до дому було 30 км., а горами тільки 20 км. Довго не думаючи, я зіскочив з авта, та в дорогу...

В селі всі мене щиро вітали. Я все розказав про "совєтський рай", у якому наші люди бідують, а москалі над ними панують. Розказав про важкі переживання наших лемків та всіх виселенців з Польщі. Я був щасливий, що вирвався з-під чорної, а не червоної зірки.

За кілька днів була в мене Міліція Обивательська й на диво — не арештували. Тиждень пізніше наказали принести набоїв, неначе б то в мене був магазин. Коли зголосив, що нічого не найшов, хоч мав заховану амуніцію, яку приніс з над Тихані, казали слідити за "бандами". Моє життя було загрожене. В Пантній стрінув зв'язкову Олю, а через нею зв'язок до УПА.

Пішов на шлях борців за волю України.

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

Автором "Оди до пісні" (Лемківщина, ч. 2/1987, ст. 1) **є Роман Купчинський** (нар. 24-го вересня, 1894, помер 10-го червня 1976 р.), автор збірника пісень "Ми йдемо в бій", який появився у 1977 році заходом Української Видавничої Кооперативи "Червона Калина".

У "Лемківщині" ч. 2/1987, стаття д-ра М. Трухана "Лемківська проблема" на стор. 10 у лівій колонці після 25 рядка пропущено наступний параґраф:

Поява в одному з лютневих чисел "Нашого слова" за 1967 р. відкритого листа до ГП УСКТ "Лем спільними зусиллями, чесно і переможно працювати в нашій спільній організації — УСКТ", написаного в дусі поєднання Павлом Стефанівським, який згодом віддав свою доньку до українського ліцею в Лігниці, один із доказів протверезіння серед частини лемківських діячів.

За цей недогляд просимо вибачення автора статті та читачів.

Редакція

У БАХОВІ і БЕРЕЗЦІ*...

...Село Бахів пригадало мені трагічні події 1945 року. Боже! Яке то було гарне село! Велике, розлоге, мало понад п'ятсот хат! А сусідня Березка? Також не мале село — триста п'ятдесят хат! А сьогодні? Між суцільними згарищами лише де-не-де, чудом уціліла, стояла порожня, без вікон хатина.

Польські посіпаки напали на Бахів і Березку 18 квітня. Ми квартирували в Іскані вже кілька тижнів, звідки часто ходили до інших сіл і переконували селян, щоб вони творили самооборонні кущі для оборони перед нападами поляків. На жаль, наша акція, зокрема в Бахові і Березці, не мала успіхів. Люди там були пасивні і не дуже свідомі. Думаю, що велику ролю відіграв у тому о. Самбратович, довголітній парох Бахова, впертий москвофіл, дуже льояльний до поляків, приятель польських ксьондзів і поляків шовіністів. Правда, доля його за те не усміхнулася. Коли банди напали на Бахів, він втік до Бабичів, але там його знайшли інші посіпаки і розстріляли.

Нас збудила вранці стрілянина, а зараз за нею прибігли зв'язкові з криком, що поляки палять хати та вбивають людей у Бахові і Березці. Наша боївка й один самооборонний відділ з Іскані побігли на допомогу. Вже здалеку побачили полум'я; лунали постріли, крики людей і рев худоби. Затока наказав ісканцям зайняти становище в густих кущах над потоком і вважати, щоб поляки нас не оточили. Наша боївка підкралася під село. Ми відразу зорієнтувалися, що вдіяти ми нічого не можемо. В селі, крім цивільних польських банд, було ще польське військо. Їхні сили переважали наші стократно. Нам розривалися з розпуки серця. Ми ж не можемо дозволити, щоб вони витовкли ввесь народ! Підсунулися ще ближче. Затока наказав піднести мірники нашої зброї на найдальшу віддаль. Тяжко вцілити на таку віддаль, але можна бодай нагнати їм страху. Заграли наші кулемети і десятизарядки. Стрілянина сполохала коней, спочатку господарських, запряжених у вози, а за ними почали бігти й військові. Поляки, у відповідь нам, "заграли на Максимі" і пустили в рух міномети. Вони тільки не могли точно зорієнтуватися, як далеко ми від них, і тому ніякої шкоди нам не могли вдіяти. Єдиний набій, який упав найближче

Деталь із дереворитy Ніля Хасевича, виконаного 1949 р. в Україні.

до нас, засипав землею стрільця Риболова. Рій СКВ й собі відкрив вогонь. Поляки, забувши про нас, почали бігти в їхньому напрямі, а коли вони вийшли на шосе, ми скерували ввесь вогонь на них. Тут їх уже можна було брати на приціл. Рій СКВ відступив до лісу. До нас прибіг якийсь селянин з присілку Сокіл Бахівський з криком, щоб ми втікали, бо поляки оточують нас. Ми миттю опинилися між хатами в селі і побігли між ними в протилежному напрямі до лісу. Там зустріли рій СКВ. Думали, що поляки поженуться за нами, але вони побігли рятувати своє награбоване майно. Найбільше між нами переживав і хвилювався стрілець Чорнюк, дарма що жінка його польського роду. Рвався бігти до Бахова. Затока заборонив. Сказав, що підемо всі, але згодом. Пішли ми щойно пізнім вечором. Описати картину жаху бракує слів. З догоряючих хат виглядали обгорілі кістяки, лежали знівечені до невпізнання трупи чоловіків, жінок і дітей. На приходстві в Березці знайшли тіла о. Білика та його дружини, їхні голови, відрубані, лежали далеко від тулубів. Хто на власні очі не бачив такого звірства, уявити собі напевно не

Закінчення на стор. 13

* Омелян Плечень. "Дев'ять років у бункрі". В-во *Сучасність*, 1987.

ПАВЛО ЛОПАТА

ЛЕТУНСЬКА АКЦІЯ "ВІСЛА"

Після розбиття охоронних відділів польського віцеміністра оборони ген. Кароля Свєрчевського і його смерти 28-го березня 1947 р. на шосі між Балигородом і Тісною, біля села Яблінка, відділами "Хріна" і "Стаха" Української Повстанської Армії, тодішній уряд Польщі вже 17-го квітня видав розпорядження військовій команді, завданням якої було перевести акцію під гаслом "Вісла". Головнокомандуючими операційної групи "Вісла" були назначені заступник шефа Генерального штабу польського війська генерал-бригадир Стефан Моссор і полковник Міхал Хілінські. Раптово приготовано між іншими військовими формаціями також летунську ескадру, яка б мала контролю та нагляд з повітря. Покликаних до такої військової служби було не багато офіцерів летунської школи, які дістали дев'ять самольотів РО-2 і одного транспортового ЛІ-2. Місцем формування операційних полетів було летовище в селі Ясіонка під Ряшевом. На початку новоствореної частини було 6 осіб у функціях головних летунів і навіґаторів а пізніше, десь за два тижні, долучено ще 4 особи з найкращою летунською практикою. Завданням ескадри було розпізнавання районів, теренів та пунктів, в яких находяться розташовані частини УПА, а саме лінію Сянік-Лісько-Балигород, також уточнення керунків рухомих відділів УПА і транспортація ранених польських вояків. 21-го квітня 1947 р. летун-поручник Діонізій Мацяжек зголосив шефові штабу М. Хілінському готовість ескадри в числі вже 25 осіб та чотирьох механістів. Наступний день відбулася зустріч ескадри з Хілінським, який давав детальніші інструкції. На мапах червоним олівцем були підкреслені такі села: Улюч, Криве. Гломча, Терепча, Костарівці, Заболотці, Загутинь, Загір'я, Тарнава, Кальниця, Туринське та інші. Далі він говорив про організаційні справи та узгіднення сигналів з військами польського корпусу, (які почали вже переселенчу акцію майже 150 тисяч українського населення Закерзоння а головно Лемківщини) з військами Чехословаччини і СРСР. Перші три дні летунів були покищо полети пізнавальних близьких теренів летовища. В четвертий день перший польський літак появився в повітрі в напрямі Ясло-Кросно, Сянок, в якому був присутній С. Моссор. Весняне сонце вже сильно пригрівало, лиш де-не-де в глибоких ярах ще білівся останній сніг. Літак летів понад масиви лісів, гірські річки, глибоко вриті в долини Карпат, далі на південь. Над селом Яблінка, ген. Моссор підкреслив у своїй розмові про бій відділів УПА з польським військом, де загинув ген. К. Свєрчевський. Внизу горіло село, яке після вигнання населення запалили поляки. В селі, де колись розквітало життя лемків, лишилось пустелею.

Опісля почалася щоденна праця летунів, щоб виконувати накази генерала. Два літаки на день були все в повітрі. Від скоренького ранку до смерку. Літаючи понад густі ліси спостерігали вогняні дими, які могли б бути доказом розташувальних місць поодиноких відділів УПА. Що раз, то менше було розпалюваних вогнів удень. Розвідчі частини повстанців довідались, що це "кукурудзяники" польських військ стежать за ними. Від ген. Моссора був виданий наказ раптово почати літаючи курси в ночі. Для всіх пілотів було це важке завдання, бо не всі мали практику на нічні лети. Першими вилетіли Оленські і Фіґарскі, вибравши просту лінію в гори Карпати. Перед ними появилося широке море темноти. Чим далі летіли на південний-схід, тим більш густішали знаки вогнів. В цей самий день для польського війська було наказано не розкладати більш нічні вогні, щоб літаки могли бути певними, що це при вогнищах відпочивають вояки УПА, або цивільне населення, ховаючись у лісах перед жорстоким виселенням.

Пільот Оленські наближаючись до більшого вогню, сповільнив обороти літака і знизився так близько, щоб стрілець міг кинути декілька гранат навколо вогнища. Раптом до літака посипались постріли упівців, який ледве ставши на повний газ, вспів скоренько віддалитись. Літак зробив круг і знов надлетів понад вогонь. Справджуючи метушню серед бійців УПА, "дехтяръов" полетів на північ. Незадовго до Ясіонки прибув совєтський інструктор-пільот Войталіянов, який вчив решту пільотів нічної техніки. Від цього часу можна було посилити і використати всі літаки до диспозиції, щоб повстанцям не давати час на відпочинок, які були змушені переходити в підземні бункри.

18-го червня біля с. Хоцень три літаки напали на відділ "Бурлаки", які покинувши нічний відпочинок і глибокими ярами потоку далі дощевою погодою мусово відступали. Опісля в день польські літаки розкидали летючки в польській і українській мовах, в яких закликали "бандерівців" перестати "безсенсовно воювати" та здаватись в полон полякам, які готові вести бої до самої зими, до часу знищення останнього воїна УПА.

В окрузі с. Кальниця один польський баталіон війська попав у засідку відділів, поєднані раніше

"Бурлаки" і "Ластівки", і поніс багато втрати вбитих і поранених. Летунська ескадра в цей самий час бою заатакувала бійців УПА. Низько кружляючи літак кидав гранати та стріляв з машинових карабінів. Відстрілюючись на всі сторони, один з кулеметників попав у літак, в якому ранено летуна-хорунжого Броніслава Святковського та навіґатора-поручника Яна Дзєнковського, який у дорозі до летовища помер. В Ясіноці відбувся похорон в присутності ген.-бриг. С. Моссора і шефа штабу М. Хілінського. Тіло Я. Дзєнковського з труною, колеги внесли з транспортовий літак, який незадовго приземнився в Деблінє, де відбувся з військовим гонором ще один церемоніяльний похорон.

В наступних днях до операційної групи літаків долучено штурмових ІЛ-2, які частіше нападали на згруповання упістів. Біля с. Туринське, втомлені і голодні упісти були обстрілювані польським військом з допомогою штурмових літаків, які не давали спокою. Бійці УПА відбиваючись від нападів, були змушені відступати на південь в душатинський потік. Маршуючи в наполовину розтягнутий відділ знов напали поляки. В таких перебоях все були втрати і ранені. Чоти партизанів меншались, зате не здавались.

Біля с. Миків поляки стріляли навмисно майже до самого ранку, щоб не дати відпочинку. Стрілянина розгорнулась у гураґан. Стрільці не маючи виходу, ставали безстрашними воїнами. В геройських боях, по трупах своїх і ворожих, здобували крок за кроком ворожі становища.

20-го червня, після важких маршрутів, струмкими хребтами, потоками і гущавинами, без довшого відпочинку, частими перестрілами, опинилися недалеко с. Щербанівка, де знов почався бій. Хоч голодні, кожний ще міцно тримав в руках зброю з надією, що переживе оце пекло і скоро буде щасливий. За пару днів розвідувальна група повернулася і зголосила, що кордон поміж селами Бальниця і Солинка безпечно перейти. Стрільці ще не хотіли вірити, що вони вже на словацькій стороні. Тут навіть стало легше дихати. В селі Телепівці роздобули телятини, щоб трохи підкріпитись. Рейдами, група за групою, вояки УПА важким способом продіставались по той бік Карпат, де бодай мали який небудь контакт з цивільним населенням Пряшівщини, яке в багатьох випадках для них проводило добровільну збірку харчів. Місцеве населення приймало їх дуже гостинно а ще й давали харчі на дорогу.

Діяльність летунської групи "Вісла" зближалась до кінця. За деякими групами повстанців слідкували польські літаки (за домовленням з Чехословаччиною) і на словацьких теренах давали знати словацькій жандармерії, напрям куди йдуть упівці. Та словацькі частини військ не дуже хотіли воювати з ними.

Акція "Вісла" офіційно скінчилась наприкінці місяця липня 1947 р. Завдання летунської ескадри були виконані, за що особисто ген. бриг. С. Моссор індивідуально відзначував їх нагородами.

Защо нагороди? Зате, що під час переселенчої акції українського населення під сильною військовою ескортою на "Зємє Одзискане" відділи УПА боронили місцеве населення від загибелі? Після місяця такої жорстокої, негуманної і безпощадної акції вся Ярославщина, Перемищина і Лемківщина обернулись в безлюдну пустелю. В цей спосіб, в безнастанних боях з величезною перевагою ворога закінчилася геройська боротьба УПА на Закерзоні, яка записана в історії, як політичний документ боротьби українського автохтонного населення проти злочинного насильного виселення з його прабатьківської землі.

ВАСИЛЬ РИБАРСЬКИЙ

ЛЕМКІВЩИНА

Твої гори оживуть,
та знов повеселіють,
природа весною зацвіте,
а нарід твій, Лемківщино
ще раз до тебе прийде.

Побудує Божі храми
на кожній, високій і малій горі.
Хором пісню заспіває...
Як співали колись у селі
де жили наші предки, лицарі...

Квітень, 1986

У БАХОВІ І БЕРЕЗЦІ... (закінчення зі стор. 11)

може. У Бахові і Березці поляки замордували тоді 465 безборонних людей, дві третини яких були малі діти і жінки! Між ними загинула також родина Чорнюка. Це число не є переборщене, є ще люди, які пам'ятають цей злочин і мають списки тих, що загинули. А скільки загинуло наших беззахисних селян по всьому Закерзонні?

Наша маленька горстка вбила тоді дев'ять бандитів і стільки ж було ранених від наших куль...

ЧЕТВЕРТА ПАСТИРСЬКА ПОДОРОЖ АРХИЄПИСКОПА МИРОСЛАВА МАРУСИНА В ПОЛЬЩІ

• Четверта пастирська подорож Архиєпископа Мирослава, Секретаря Конґреґації для Східних Церков, до вірних українців у Польщі відбулась у днях 18-го до 26-го червня 1987. Владика Мирослав виїхав з Риму в супроводі отця Прелата Славомира Ґлудзя в четвер, на Празник Пресвятої Євхаристії, о годині 11.20 і прибув до Варшави о год. 13.20 на летовище Окенце. Тут очікували його обидва отці Генеральні Вікарії: Впр. отець Йосафат Романик, ЧСВВ, та отець Мітрат Іван Мартиняк, а з ними інші отці духовні, Сестри Служебниці та громада віруючих з Варшави і з далекого Кошаліна. Отець Здзіслав Савінскі, Директор Дому Секретаріяту Єпископів Польщі, завіз Владику до гостинної резиденції при вулиці Кардинала Вишинського.

У часі цієї десятиденної подорожі ВПреосв. Кир Мирослав відвідав, крім Варшави, ще сім важних осередків, де живуть і працюють українці, а саме: Люблин, Краків, Вроцлав, Зелену Гору (Zielona Góra), Ченстохову, Бялисток, а крім цього деякі менші станиці й місцевини.

• Вечером, на Празник Пресвятої Євхаристії, Архиєпископ Мирослав зачав свої пастирські відвідини від церкви Отців Василіян при вулиці Мйодовій, напроти палацу Отця Кардинала Примаса Польщі. Церква є збудована 1702 року, на честь Успення Пресвятої Богородиці. При ній є старий монастир, що має історичне значення. Тут зібрано в давнину тих усіх василіянських монахів, що стратили не далеко віддалені від Варшави власні монастирі.

У неділю, 14 червня ц.р. відвідав цю церкву сам Святий Отець Папа Іван-Павло II і про ці свої відвідини згадав сам у часі загальної авдієнції на площі св. Петра в Римі, дня 17 червня ц.р.

День по тім Владика Мирослав відслужив у храмі Успення Пресвятої Богородиці Божественну літургію в рамцях Марійського Року та на започаткування підготови до Великого Ювілею Тисячоріччя Хрещення Київської Руси за святого і рівноапостольного князя Володимира. З нагоди Марійського Року в церкві є виставлена до почитання вірних Ікона Кристинопільської Богородиці.

• У п'ятницю, 19 червня, вранці Владика склав візиту Отцю Кардиналові Ґлемпові, Примасові Польщі, а відтак вирушив у дорогу до Люблина, де є Католицький Університет і де при Духовній Семінарії є також Український Відділ. У Люблині відправилась архиєрейська свята Літургія в катедральнім соборі та були свячення п'ятьох дияконів.

У часі своєї апостольської подорожі й відвідин у Люблині сам Святий Отець уділив ієрейських свячень семінаристам, вибраним з усіх Семінарій у Польщі. Між ними було й трьох українських клириків, що отримали св. Тайну Священства з рук Папи: Богдан Дрозд, Андрій Сорока і Мирослав Трояновський. Так то в цьому році українська церква в Польщі збагатилась на 8 нових служителів: 7 священиків і 1-го диякона. Разом, отож, для духовних послуг для 400.000 вірних маємо тепер 60 священиків, в більшості молодих, 130 сестер монахинь і кількадесять добре вишколених дяків, а крім цього катехитів і людей, діяльних у світському апостольстві.

• У суботу, 20 червня, Архиєпископ Мирослав відбув довгу дорогу (500 км.) з Люблина до Вроцлава та зупинився у Кракові на пастирське посіщення нашої церкви й парафії, де вже довгі роки трудиться Впр. отець Мітрат Микола Денько, крилошанин Перемиської Капітули. Українська парафія в Кракові стара, бо існує вже від 1808 року. Була вона при церкві св. Норберта, вулиця Вісльна. Від 1957 року вона міститься в каплиці св. Доротеї при храмі св. Катерини. Там же є також мешкання отця Пароха. Має вона красивий іконостас, є відновлена і гарно достосована до українського обряду. Вірні тужать ще далі за першим своїм храмом також тому, що був там дуже цінний іконостас, твір славного маляра Матейка.

• У неділю, 21 червня, мали місце величаві торжества в українській парафії і церкві св. апостола Вартоломея, що близько Вроцлавської катедри. на програму торжеств, в рамцях відправи Архиєрейської Божественної Літургії, склались такі важливі святкування: відзначення нещодавно відкритого Марійського Року, підготова до святкувань Тисячоліття Хрещення Рус-України, посвячення нового й красивого іконостасу, що його розмалював іконописець Юрій Новосільський, та посвячення чотирьох священиків, що цими днями отримали в Люблині дияконат. Численно зібраних у храмі вірних привітав Кардинал Генрик Ґульбінович, Архиєпископ-Митрополит Вроцлава. У відправі взяли участь численні польські священики, сестри й вірні.

По полудні відбулись пастирські відвідини в душпастирстві Волово, де душпастирем є о. Яро-

Липень-серпень 1987, "Вісті з Риму"

Перемишль, 1986. Архиєпископ М. Марусин висвячує 5 питомців.

слав Водонос. Цієї візити бажали собі зосібна старші люди, що не можуть самі приїхати до тих міст, де відбуваються архиєрейські посіщення, а свого Архиєрея не бачили вони вже сорок літ. Вірні походять з околиць Лемківщини і прийшли сюди в повоєнних роках. Вони добре зберігають власні народні та церковні звичаї і говорять лемківською говіркою. Працює серед них 30 років о. Ярослав Водонос. Він дуже дбає про красу святого Божого дому, а місцеві артисти вирізьбили та розмалювали в церкві красивий іконостас.

• Дня 22 червня, в місті Вроцлаві, відбулась конференція для отців Душпастирів з південної частини Польщі. Взяло в ній участь 20-ох священиків. Наради розпочались відправою Молебня до Пресвятої Богородиці. Темою конференції була: Підготова до святкувань Тисячоліття, Марійський Рік, Священичі й монаші покликання, Апостольство мирян. Розглянуто питання святкування Марійського Року, що буде одночасно підготовкою до Тисячоліття Хрещення Руси-України. Крім цього були наради та дискусії над питанням богословського, літургічного, канонічного та пасторального порядку.

• По полудні Архиєпископ Мирослав відвідав Душпастирство на Зеленій Горі (Zielona Góra) і відправив там святу Літургію з проповіддю. Як усюди, так і тут Владику вітали віршами та квітами діти і молодь, а старші громадяни піднесли хліб і сіль. У громаді добре плекають релігійну свідомість та церковний спів. Заслуга тут вели-ка отців Душпастирів та сестер-монахинь. Діти добре знають катехизм, а всі віруючі горняться до Церкви і приступають численно до святих Тайн.

• У вівторок, 23 червня, відбулась проща до Пресвятої Богородиці Ченстоховської. Взяли в ній участь разом з Владикою 40 отців духовних, 55 сестер-монахинь, семінаристи та віруючі. Тут також перед Богослужбою в каплиці Пресвятої Діви на Ясній Горі мала місце конференція, тобто духовна наука для присутніх. Проща була влаштована в рамцях святкувань Марійського Року. Отці Павлини прийняли українських паломників з відкритими раменами. Звідси вислано подяку для Святого Отця за його батьківську дбайливість за наших священиків і вірних, зосібна в часі недавньої апостольської подорожі Папи в Польщі, а передусім за відвідини старої василіянської церкви Успення Пресвятої Богородиці у Варшаві.

• У середу 24 червня, на празник Різдва св. Івана Хрестителя, Владика Мирослав відвідав Бялисток і місцевого Владику Едварда Кісєля. Є це частина Віленської Єпархії, що осталась у границях Польщі. На її території є старий василіянський монастир у Супраслі. Тут немало слідів Унії осталось до нині. Серед священиків та семінаристів завжди ще є велике зацікавлення Сходом. Тут добре розвинута екуменічна праця та, передусім, постійна молитва за єдність християн.

Службу Божу відправив Архиєпископ Мирослав у селі Бобрувка, а домі Івана Павла II. Є це родинне село Отця Прелата Славомира Ґлудзя, взір для сучасних польських сіл і парохій, де нарід в організований спосіб береже свої релігійні та нродні надбання, а своє життя розвиває під крилами Церкви.

• День 25 червня у Варшаві був призначений на відвідини деяких пам'яткових місць, у тому катедри

ЗГИНУЛИ МУЧЕНИЧОЮ СМЕРТЮ....

Цього року минуло 41 літ від дня мученичої смерти о. Ореста Венгриновича, пароха церкви в Команчі, Лемківщина.

Отець Орест народився у священичій родині 1902 року в селі Явірник, біля Команчі. Гімназію закінчив у Сяноці, теологічні студії в Перемишлі, де був висвячений на священика епископом Йосафатом Коциловським 28-го листопада 1926 року.

Душпастирював у селі Липківці, Синяві к. Риманова, а по смерті батька о. Іларійона, став у 1943 р. парохом Команчі.

* * *

6-го квітня 1946 р., а була це субота перед Благовіщенням, частини польського війська під проводом поручника Міхальського, які поверталися з пограбованим майном в сторону Чистогорба — Вислока, несподівано окружили приходство. Запаливши головний будинок і господарські забудовання, вони вивели о. Ореста на подвір'я та почали знущатись над ним. Били кольбами, поломивши при тому руки, та ще живого вкинули до горіючої стодоли.

Разом з о. Орестом згинув також його старший син, 19-літній Олександер. Він пробував втікати городом на доріжку в ліс попри потік Скородне. Однак ворог пострілив його, побив а відтак кинув у вогонь.

Мати о. Ореста, Евгенія, витягнула вікном стареньку бабусю Олену Котис з горіючого приходства. Вона мліла, падала, але польські вояки ляли на нею воду, і в цей спосіб змушували дивитися на страждання її сина і внука.

Молодшого, 17-літнього сина і брата Романа, польські кати взяли зі собою до села Яслиська.

о. Орест Венгринович **1902 — †1946*

Одинокими, які врятувалися були дружина о. Ореста та донька Марія, яких у цей час не було в хаті.

Після від'їзду ворога, місцеве населення витягнуло недопалені, покорчені тіла з вогню та похоронили на місцевому цвинтарі.

Сьогодні, до нас на Словаччину доходять вістки, що на місці, де положено витягнені з вогню тіла мучеників, ніччю появляються вогники, як дві палаючі свічки.

Родина

ПАСТИРСЬКА ПОДОРОЖ...(закінчення)

св. Івана Хрестителя та могили Кардинала Стефана Вишинського, примаса Польщі. Цього ж дня було послухання деяких священиків та вірних, що просили про зустріч з Владикою. Були між ними журналісти та світські діячі, зосібна родина Ґрафів Шептицьких, що живе у Варшаві.

• У часі свого перебування у Варшаві Владика Мирослав склав довшу й ділову візиту Кардиналові Польщі, а також був на розмові в Міністерстві Віровизнань.

У п'ятницю, 26 червня, літаком вернувся до Риму. Четверта пастирська подорож була успішна передусім тим, що дала Церкві сімох нових священиків, а вірних скріпила в їх християнському житті та громадській праці. Як на весну зеленіють і квітнуть сади, так українська Церква в Польщі квітне і розносить запах рідного краю, що несеться далеко і наповняє надією на добрі овочі у сприятливий час.

Напередодні

ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРИЩЕННЯ УКРАЇНИ

вшануймо пам'ять українських священиків помордованих за Христову віру під час Другої світової війни та насильного виселення.

Преосвященний Кир Йосафат Коциловський, Єпископ-Мученик з Перемишля і Самбора, арештований поляками, важко при цьому побитий і витягнений з троном з єпископської палати та переданий москалям, де під час нелюдських тортур помер 17-го жовтня 1947 р. Великий син Лемківщини, народжений в селі Пакошівка 3-го березня 1876 р.

о. Олександер Білик, парох села Березки, затортурований на смерть.
о. Іван Дем'янчук, парох села Скопів — розстріляний.
о. Ілія Федевич, парох села Креховичі — розстріляний.
о. Іван Гайдук, адміністратор с. Лубин — помер під час тортур.
о. Микола Головач, катехит села Босько, застрілений 5-ма кулями.
о. Василь Гучко, парох села Радруже, застрілений, відтак прибитий цвяхами до плота.
о. Орест Калужняцький, 75-літній парох села Іздебки, вкинений до пивниці, живцем замурований та залишений на смерть.
о. Тадей Камінський, парох села Миротин — замордований.
о. Ярослав Кнейчук, адміністратор міста Белзец, застрілений.
о. Мирон Колтунюк, 70-літній парох с. Жуків, застрілений.
о. Степан Конколовський, парох села Ліщовате — застрілений.
о. Йосиф Криса, парох села Кінське, затортурований на смерть.
о. Володимир Лемцьо, парох села Павликома, побитий на смерть.
о. Микола Мацюк, парох села Волосків, замордований.
о. Дмитро Немилович, парох села Грабівка — замордований.
о. Микола Нісевич, парох села Добровиця — замордований.
о. Микола Нісевич, парох села Добровиця — замордований.
о. Михайла Плахта, адміністратор села Сурохів — замордований.
о. Володимир Ридош, адміністратор села Велчиховичі — убитий.
о. Анатоль Сембратович, парох села Вахів — застрілений.
о. Богдан Семків, куратор села Вороблик — застрілений.
о. Степан Шалаш, парох села Мистова — застрілений.
о. Ростислав Шумило, парох с. Завадка Романівська, замордований.
о. Ярослав Щирба, парох села Шкляри — убитий.
о. Адам Слюсарчик, адміністратор с. Новий Люблинець, застрілений.
о. Лев Согор, адміністратор села Руська Кобильниця — убитий.
о. Іван Сорокевич, 80-літній парох села Вуйковичі — застрілений разом з дружиною.
о. Григорій Сивак, парох села Букова — замордований під час тортур.
о. Михайло Величко, парох села Босько — застрілений.
о. Орест Венгринович, парох села Команча — застрілений.
о. Степан Венгринович, катехит міста Сянока — замучений в тюрмі.
о. Петро Вовк, адміністратор села Горинець — застрілений.
о. Петро Войтович, парох села Негрибки — втоплений в криниці.
о. Осип Якимович, парох села Дубецько — застрілений.

На основі приготованих документів редактором Ю. Тарновичем у брошурі, виданій Організацією Оборони Лемківщини у 1000-ліття християнства Польщі, 1966 р.

По сторінках "Нашого Слова"...

НАРАДА ВЧИТЕЛІВ-МЕТОДИСТІВ

11-го червня 1987 року з ініціятиви Інституту підготовки вчителів відбулася у Варшаві зустріч-нарада вчителів-медодистів української, білоруської та литовської мов з працівниками Інституту, які займаються питаннями освіти національних меншостей.

На зустрічі обоговорено ряд питань, що торкалися навчання рідної мови дітей непольського походження. Першим і найголовнішим питанням була справа вчительської підготовки до ведення лекції рідної мови. Кваліфікацію таку дають, безсумнівно, київські курси. Дає її також добре організована самоосвіта, дають це врешті вчительські конференції. Ставилось питання, чи обов'язкові є курси вчителів української мови в Києві, чи не можна б їх заступити відповідними курсами в Польщі? Вчителі-методисти обгрунтували необхідність проведення таких курсів на Україні. Присутній на зустрічі доцент Катедри україністики Варшавського університету Флоріян Неуважний сказав, що в Польщі немає достатніх кадрів, щоб власними силами вести курси підвищення кваліфікації.

Разом з цим методисти наголошували на необхідність організувати такий курс у липні.

Кожний вчитель української мови зобов'язаний робити спеціялізацію. Іспити на відповідні ступені спеціялізації прийматимуть науковці з україністики.

Інститут підготовки вчителів та вчителі-методисти однодумно вважають, що курсоконференції вчителів української мови повинні відбуватися два рази в році. Присутність на них вчителів повинна бути обов'язковою.

Говорилося про справи творення пунктів навчання української мови та про проблеми з цим пов'язані. Була також мова про підручники для навчання української мови. (**л**)

Зберігаємо правопис оригіналу

"Наше Слово" No. 28 (1565) 12. VII. 1987.

МАРІЯ ОСТРОМИРА

ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ

Продовження

НА СВЯТО ЗБРОЇ

Повстанці спішилии на Свято Зброї, що мало відбутися 31-го серпня 1947 р. в лісі біля села Нанчівки. І Островерх спішив туди зі стрільцями, з якими щойно перейшов кордон. Радий був, що прийшов на час, а дотого ще й стрінувся зі своїм командиром. Не менше зрадів і командир Хрін.

— Вітай же, Олексо, вірний мій друже! як же часто згадував я тебе! І до сьогодні не знав я, що сталося з тобою. Тим більше радію, що так несподівано побачив тебе знову. Що ж сталося було з тобою, друже, тоді — у самому розгарі бою, як проривались ми крізь чехословацький кордон?

— Ранений був я, друже командире, чергою з кулемета і впав поміж скелями — по словацькому боці. Не знаю, як довго лежав я непритомний. Як вернувся до пам'яти, то сам собі перев'язав рани і почав підсуватися до кордону. Раптом побачив я, що до мене біжить чеський старшина, з готовим до стрілу автоматом. Та заки він скосив мене, я на одну мить скоріше чергою з моєї "пападьошки" звалив його. І то однією тільки рукою я орудував автоматом, бо друга рука була перебита. Потім доповз я якось до кордону, переліз через кордон і останками сил волікся далі. У якомусь потоці впав я непритомний. І якось Бог милував. Мабуть, холодна вода допомогла мені, що я прочуняв. Напився я на запас тієї води і хоч палила мене гарячка, пішов я поволі темними борами. Обминав щасливо ворожі застави, а живився слимаками. А потім стрінувся з такими ж, як я пораненими повстанцями. А згодом зібрав групу і, як довідався, що ви вже не в Бескиді, перейшов кордон. І ось тепер на Свято Зброї прийшли ми, друже командире.

— З чого я дуже, й дуже радий, Олексо! А тепер

"ДУМКА" — ЦЕ ГОРДІСТЬ

Фестивальні свята творяться і записуються у пам'ять не лише виступами на сцені. Чи можна забути учасникам гурово-ілавецької "Думки" (1973 р.) оцю спільну мить перед будинком Варшавської філармонії під час V фестивалю?

Дві середні школи, в яких діти з українських сімей вивчають рідну мову, навесні цього року звернули увагу польських журналістів. Про репортаж з Лігницького ліцею No. 4 згадувалося в одній з попередніх "Українік...". Значно скромніший, але не менш гідний уваги матеріял надруковано про учнів з українських кляс загальноосвітнього ліцею в Гурові-Ілавецькому. Можна було його прочитати у газеті "Wieczór Wybrzeża" (No. 74).

Автор (ініціяли — К.З.С.) пише, що в Гуровському ліцеї молодь вивчає і мову, й історію України. Перші, "озброєні" такими знаннями учні стали випускниками школи в 1966 р. Досі середню освіту в українських клясах здобуло понад триста учнів. Час-

ще й одягніться у новий одяг, друзі, щоб гідно вшанувати наше свято, — сказав командир, дивлячись на пошарпаний одяг чотого Островерха та його стрільців. — Я ж придбав для вас одяг та білизну.

— Наказ, друже командире! — радісно цокнули закаблуки подертих черевиків і хлопці чимдуж побігли переодятись.

Хоч і падав дощ, проте на Свято Зброї прибуло чимало повстанців — старшин, підстаршин і стрільців. Прибув теж к-р Кармелюк, який щойно був переправився через кордон зі своєю групою. З його групою прийшли інваліди і хворі упівці, а теж і дівчата-повстанці: Марійка, Марта, Дума і Тетяна.

Свято відбулося дуже врочисто. Піднесені на дусі повстанці розходились до своїх шатер. Дощ не переставав падати — заносилось на слоту.

Сірими хмарами окутаний ліс оберігав повстанців перед ворогом. Кілька днів уже триває слота. Невже захочеться большевикам робити облаву в таку негоду? Тому то вояки УПА безпечно сиділи у своїх шатрах. Під одним шатром кухарі приготовляли вечерю. А ген, в останньому шатрі сидів к-р Хрін зі своїми друзями — поручником Кармелюком і хорунжим Мироном. Поручник Кармелюк був схвильований. Він отримав наказ покинути військо і перейти на теренову службу — повнити функцію провідника району.

— Не хвилюйся, друже! Не ти єдиний, кого приділено до теренової служби, — сказав к-р Хрін.

— Я ж знаю, що це ніяка трагедія і світ від того не провалиться. Але зрозумій, що я вояк і продовж чотирьох років повнив військову службу в УПА. Чи ж не сповняв я совісно своїх обов'язків, чи не виконував як слід наказів вищого командування?

— І накази виконував, і обов'язки сповняв ти совісно — ми ж, друзі твої, це хіба найкраще знаємо, бо воювали разом з тобою на Лемківщині. Розумію тебе, друже, і співчуваю з тобою. Бо знаю, що й мені було б важко, якщо б мене перекинули з військової служби на районову. Як же радо допоміг би я тобі, друже, що ж, коли несила. Думаю однак, що зчасом може приділять тебе знову до війська. В тебе ж чималий партизанський досвід. Хіба ж багато старшин УПА можуть похвалитися таким досвідом і козацькою відвагою, як у тебе?

Поручник Кармелюк, зідхнувши, замовк. Важкі думи настирливо насувались на втомлену голову. Пригадались дружина і троє дрібних діточок, які ка-

тина з них закінчила пізніше факультет української філології у Варшавському університеті.

Зрозумілим для автора матеріялу є те, що учні українських кляс проявляють живе зацікавлення фолкльорною скарбницею свого народу. "Гордістю школи є народний ансамбль "Думка", який існує від кінця 70-х років", — читаємо у тексті. Додаймо, що є він гордістю не лише школи, але й міста, а то й цілого мікрорегіону. Народність "Думки", звичайно, в її репертуарі, а історія цього ансамблю значно довша, ніж це подано в тексті.

Свою прихильну розповідь про гурток автор продовжує згадками про його виступи на "організованому що два роки фестивалі українського фолкльору в Кошаліні". Зрозуміло, варто було б згадати тут і про Сопот. Добре слово можна знайти у матеріялі також про молодечу естрадну групу "Лиман".

У прикінцевому фрагменті "мініпортрета" ліцею читаємо: "Досі перед початком навчального 1987/1988 року до Гурова наплинуло кількадесят заяв від восьмиклясників із усієї Польщі. Хочуть вони здобувати тут не лише середню освіту, але також пізнавати рідну мову, історію та звичаї". Отож треба надіятись, що вже в червні стануть відомими імена кількадесяти учнів першої української кляси в новому навчальному році в Гуровському загальноосвітньому ліцеї.

"Наше Слово", No. 27 (1564) 5. VII. 1987

X-ий ЮВІЛЕЙНИЙ ФЕСТИВАЛЬ У СОПОТІ

4 і 5 липня 1987 року в "Лісній опері" у Сопоті "незаперечне" доводилось десятий раз. Діялось це при участі понад 850 артистів-аматорів і професіоналів із 45 колективів, у присутності господарів міста і Гданщини, представників центральних державних органів, гостей з України, з десятків країн світу та біля 8-тисячної публіки. Дні не пожаліли сонця, а господарі — гостини.

Була присутньою на цьому святі й пам'ять. Тривка пам'ять про роки мандрівки української пісні на сцену Сопотського амфітеатру. Минуле відгомоном озивалось у черговості фестивалю, у звертанні голо-

---

раються десь далеко — в холодному Сибірі. Запроторено їх туди тільки тому, що він, поручник Кармелюк, пішов до УПА, щоб по змозі своїх молодих сил послужити Батьківщині. І раптом він заговорив:

— Подумайте тільки, друзі! Чотири роки військової служби в УПА, і мене нагнали, як непотріба... Невже в УПА є стільки людей, а зокрема старшин, щоб перекидати їх до цивільної служби? Не дивуйтесь, друзі, але це не тільки боляче, але й образливе. За вірну, жертвенну працю така образа...

— А все ж я думаю, друже, що тебе знову приділять до війська. Хоч в тебе щойно тридцять п'ять років, проте ти найстарший сотенний УПА. Невже багато є таких, як ти? — потішав свого друга командир Хрін.

Хорунжий Мирон увесь час мовчав. Був щасливий, що його не кинули на теренову роботу, а залишився при командирові Хрінові, як виховник відтинку.

Щоб облегшити важкий настрій, командир Хрін запропонував гру в шахи.

У всіх інших шатрах було тихо, хоч мак сій. Невже поснули стрільці? Чи, може, славні "закерзонці" відпочивають по трудах кількарічної боротьби, а місцеві упівці не перешкоджають їм?

Та ні! Всі вони — і місцеві, і "закерзонці" слухають співу, що тихо гомонить у дівочому шатрі. Там дівчата-повстанці, які прийшли з Лемківщини, пісень лемківських співають.

— Друже чотовий! Чи всі лемківські пісні такі сумні? — запитав якийсь місцевий старшина.

— Ні, не всі. Але дівчата сумують, тому й пісень сумних добирають собі, — відповів чотовий Островерх.

— Чого ж їм сумувати?

— Чи ж мало причин мають вони до смутку? Ось покинули вони Лемківщину, де працювали й воювали негірше від нас. Бачили оте насильне виселення наших лемків. Бачили напади ворожих банд на наші села, були свідками відплати наших сотень. Та не то, що були свідками, але часто й самі брали участь в боях. Працювали, як розвідчиці, як референтки УЧХ, як боєвики. Пробоєм перейшли кордон, а тут ось як їх привітали! СБ протоколи з них стягає. Не довіряють їм, хочуть їх звільнити. І куди ж їм тепер?

— А ця чорнява красуня — звідкіля вона і як її звуть?

— Вона з Лемківщини, а її псевдо — Тетяна.

— Тетяна, кажете? Чому ж не "Чічана"? А я назвав би її "Чічаною"...

Тече вода з-під явора — каламутна...
Повідж же мі мила, моя наймиліша,
Чис весела, а чис смутна?..

ви ГП УСКТ Євгена Кохана до 20-ти років наявності свята і передовсім у повних сповідальної сили розмовах-спогадах співтворців і свідків пройдених десятиліть.

Гармонія родинної зустрічі, відчування одним організмом, одним серцем, яке подає ритм святковому єднанню — це слова, які легко і часто вживалися у липневі дні в Сопоті. Водночас таки мало хто забував, що оце відчуття віднайденої гармонійної рівноваги починалося від одиниць. Творилося з суми одиничних прагнень, задумів і велінь, які поволі спліталися в потужну гігантську життєдайну силу. [...]

Крім Сопотського немає нині в Польщі амфітеатру, який зміг би помістити всіх, у кого бажання бути учасником фестивальної зустрічі. Бути його співтворцем і знаходити докази творчого розвитку. Бо час фестивалю — це немов пора великого жнива того, чим плодоносить сьогодні творчий український грунт. Можна його віднайти, так як у цьому році, серед книжок молодих і досвідчених авторів, серед платівок із записами репертуару українських ансамблів, можна передовсім побачити і почути з оглядової сцени.

Х-ий ювілейний фестиваль не став тільки завершальним підсумком пройденого, а виявив надійні основи дальшого розвитку. Доказав, що життя далеко розсунуло межі тих сподівань, які появились біля джерельного задуму. Тоді говорилося про відвагу виходу з українською піснею, сьогодні мовиться про сміливість бути у ній і для неї творити.

"Метелиця" зі Щеціна

Свято української пісні, музики і танцю розпочалося в суботу о 11 годині піснею "Розвеселися" у виконанні "Журавлів". Далі велелюдну публіку вітали полонезом зведений танцювальний ансамбль "Веретено"—"Думка". Відтак виступив хор "Полонина", танцювальна група "Аркан", гості з України і наступило врочисте відкриття свята.

У першому суботньому фестивальному концерті "Мереживо" виступили "Полонина", "Веретено", чоловіча вокальна група з Риболів, "Бандура", "Метелиця", "Верховина", Капела Бандуристів з Гданська, "Чайка", "Аркан", "Мрія", солісти Марія Щуцька і Микола Конах.

Післяобідній концерт "Молоді — музичні перехрестя" розпочався о 17 годині. Під час його тривання особливо молодь мала нагоду для зустрічі з різного роду музичними естрадними течіями, які представили: Роман Гавран (співана поезія) та вокально-інструментальні групи: "На струнах серця", "Зорепад", "Калина", "Ранок", "Оселедець", "Лиман", "Орден", "Чародії", "Окмел", "Водограй", "Краян", "Амator", "Зоря", "Черемшина", "Білі круки", "Аверс", "Розмай", "Чумаки".

Перший недільний концерт (початок о 10 год.) "Сіль землі" — це нагода для зустрічі з фольклором. Почав його сюїтою українських пісень і танців "Думка" з Гурова-Ілавецького. Опісля виступили "Думка-II", "Добра вода", "Черемуха", "Чайка", "Галичани", "Черемош", "Долиняни", "Сусідойки", "Ослав'яни", "Лемковина".

Закінчення на стор. 23

Гомоніла пісня й полонила зовсім слухачів. Навіть замовк отой балакучий старшина.

Ой, верше, мій верше,
Мій зелений верше!..

Задзвеніла улюблена пісня Тетяни. Та раптом урвалась.

Це ж Тетяну здавило щось у горлі і вона замовкла, а з нею й інші дівчата. Їй нагадалось, як колись співала вона цю пісеньку Василькові. Де ж він тепер? Чому ж не прийде й не оборонить їх — дівчат. На допити їх взяли. Не довіряють їм... Кажуть вертатися туди, звідкіля прийшли. Вертатися, їм безборонним, у саму страшну пащу лютого ворога... Як уже гинути, то разом з друзями, з якими перебули вони кілька років важкої боротьби.

Чому ж тоді мовчать друзі, чому не стануть в їхній обороні? Якби так к-р Бір був тут! О, він напевно не дозволив би ображати їх! Але його немає... Його ж ніколи немає тоді, коли хотілося б почути бодай кілька слів розради...

Продовження буде

В АЛЬБОМ ВИЗНАЧНИХ ЛЕМКІВ

У 5-ту РІЧНИЦЮ СМЕРТИ МИХАЙЛА ДУДРИ

Не лише добрим звичаєм, але й нашим обов'язком є поміщувати дописи в журналі "Лемківщина" про визначних земляків, які в різних ділянках суспільно-політичного, наукового чи культурного, як українського так і загально людського життя — внесли поважний вклад своїм знанням, трудом і наполегливою працею.

Одним із визначних наших земляків був д-р Михайло Дудра, що народився в США у 1912 році з батьків, які на початку XX-го століття прибули тут з Лемківщини. Хоч дитинство Михайла почалось на континенті Америки, науку в народній школі продовжував на Лемківщині, де виїхав з цілою родиною, яка повернула на рідну землю. Після закінчення народньої школи був студентом української ґімназії в Перемишлі, яку закінчив матурою в 1932-му році і зразу почав навчання у Львівському Університеті. Одначе, в 1934-му році був змушений виїхати до США.

В липні 1938 року виїхав до Европи для продовжування університетських студій, які закінчив у 1942-му році здобуттям ступіня доктора прав і суспільних наук в Українському Вільному Університеті, та доктора політичної економії в Карловому Університеті в Празі в 1945-му році.

Ще в часі студій у Львові молодий студент Михайло Дудра включився у працю Лемківської Комісії, яка постала при Товаристві "Просвіта" у Львові. Комісію цю створено із завданням протидіяти польонізаційній політиці на Лемківщині. За свою активну діяльність М. Дудра був двічі арештований польською владою, а згодом, в лютому 1934 року видалено його з Польщі, як американського громадянина.

Будучи свідомим українцем, та маючи уже досвід в суспільно-громадській діяльности, Михайло почав у США активну діяльність серед лемківської еміґрації, ведучи усвідомлюючу працю серед збаламучених русофільством та комунізмом своїх братів.

Коли організувалась Організація Оборони Лемківщини, він зразу став її активним членом-співорганізатором. З рамені тієї організації відвідував лемківські громади в США і Канаді, помагав організувати її відділи та виголосив сотні доповідей, стаючи в 1936-му році редактором "Лемківського Дзвона". Ті

д-р Михайло Дудра **1912 — †1982*

роки, це період незвичайної активности д-ра Дудри серед американських лемків. Його талант і невтомна праця стали твердою основою існування й діяльности Організації Оборони Лемківщини, яка й до сьогодні діє, як одна з найактивніших, в несенні моральної і матеріяльної допомоги землякам.

Це лише сухі і неповні дані, що не вміщують в собі глибини любови серця, що горіло багряним полум'ям снаги і віри в свій нарід, так дуже потребуючий помочі, а особливо моральної, яку саме ніс йому один із кращих синів. Він, невтомний робітник української лемківської ниви присвятив чимало свого часу, знання і труду для однієї мети — покращати незавидну долю братів і сестер.

Як український патріот, американського походження, маючи більшу свободу рухів, ще в 1938-му році відбув поїздку в Карпатську Україну, де у різних справах допомагав українським політичним діячам, а під час і після закінчення Другої світової війни допомагав у полегшенні судьби не лише лемкам, але й багатьом українцям на терені Німеччини і Австрії, яким грозили переслідування, а особливо насильний поворот в Радянську Україну.

Після закінчення війни і повороті до США, присвятився університетській праці як професор еконо→

Гордість українського населення Команчі...

Спільним зусиллям збудували церкву. На знимці: Обхід навколо церкви. Церковні хоругви несуть дівчата в лемківському одязі. Літо, 1987 р.

У П'ЯТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ

мії, а згодом науковій карієрі. Його авторства появився цілий ряд наукових праць з ділянки політичної економії. Був довголітнім викладачем каледжів, а останніх 23 роки працював в Сейнт Френсис каледжі в Лоретто, Па., де заклав школу заавансованих студій промислово-робітничих питань, якої був керівником понад 20 років.

За свою наукову працю був кількакратно відзначений. В 1971 році від Департаменту праці США одержав звання заслуженого професора та почесний докторат від свого каледжу в 1982 році.

Д-р М. Дудра ширив добру славу про Україну серед чужинецького наукового світу, будучи членом кількох американських наукових товариств. Він також був дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка, членом-кореспондентом Українського Католицького Університету в Римі.

31-го жовтня 1982 року відійшой у вічність енергійний та відданий громадський діяч, який залишив по собі добру пам'ять серед українців, а нас лемків зокрема.

У 5-ті роковини смерти низько клонимо голови перед величчю духа покійного д-ра Михайла Дудри.

І. Лико

X-ий ФЕСТИВАЛЬ У СОПОТІ....

"У братньому колі" це останній концерт фестивалю (початок о 15 год). Взяли в ньому участь: "Веретено", польський колектив з Гданщини, "Ульбуонелєс", "Журавлі", гості з України, танцювальний ансамбль Лігницького ліцею.

Відтак відбулося врочисте закриття X фестивалю.

Програма цьогорічного ювілейного свята української пісні, музики і танцю дуже різноманітна і багата. Вона засвідчила про наше мистецьке зростання.

Вперше на цьогорічному святі була нагода зустрічі з підляським фолкльором, який у свою художню програму включили: чоловіча вокальна група з Риболів, жіночі вокальні групи "Черемуха" з Черемхи, "Добра вода" і "Чайка" з Кліщель. Підляшшя на фестивалі представили й молодіжні групи "Аверс" і "Ранок" з Черемхи.

Всі прибулі на X фестиваль приємно провели час з українською піснею, музикою і танцем.

З ЖИТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

XXI ЗАГАЛЬНИЙ КРАЙОВИЙ З'ЇЗД
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

відбудеться

в днях **10-го і 11-го жовтня 1987 р.**

в приміщеннях Української Централі, 240 Hope Ave., **Пассейк, Н.Дж.**

ПОРЯДОК НАРАД:

Субота

год. 10 — 11	Реєстрація Делеґатів і Гостей
год. 11:00	1. Відкриття 2. Вибір Президії З'їзду 3. Відчитання і схвалення порядку нарад 4. Затвердження Номінаційної Комісії та вибір Комісій: Верифікаційної і Резолюційної 5. Відчитання і схвалення протоколу з XX-го Загального З'їзду 6. Звіт голови КУ ООЛ. 7. Спільна знимка.
год. 1—2	ПЕРЕРВА НА ПОЛУДЕНОК
год. 2:00	8. Звіти Голів поодиноких Відділів ООЛ 9. *Б. Чайківський:* Лемківщина і ми — сьогодні і завтра. 10. Дискусія над звітами 11. Уділення абсолюторії уступаючій Управі
год. 4:30	Закриття 1-го дня нарад
год. 6:00	БЕНКЕТ
год. 9:00	Забава

Неділя

год. 11:00	Богослуження в Українських Церквах
год. 10:00	12. Звіти Комісій: Верифікаційної і Номінаційної 13. Вибір нових керівних органів ООЛ 14. Внески і побажання 15. Відчитання і прийняття резолюцій 16. Слово нововибраного голови 17. Закриття XXI-го Крайового З'їзду ООЛ.

УКРАЇНСЬКІ ВЛАДИКИ ВІТАЮТЬ XXI З'ЇЗД

Ukrainian Orthodox Church of U.S.A.
MOST REVEREND MSTYSLAV S. SKRYPNYK
Archbishop of Philadelphia and Metropolitan of The Ukrainian Orthodox Church of the U.S.A. and Diaspora
P.O. Box 445
South Bound Brook, N.J. 08880
Tel: 201-469-7486

27 вересня 1987 р.

Президія XXI-го
Крайового З'їзду
Організації Оборони Лемківщини
Пассейк, Ню Джерзі

Вельмишановні і дорогі
Брати і Сестри у Христі!

Вітаю Вас – учасників XXI-го З'їзду Вашої Організації, яка на чоло своїх завдань поставила оборону Лемківщини й її побожного люду від моральних і фізичних знущань над ним недругів українського народу.

Лемківщину я пізнав ближче в роках 1981-89. Вона привабила мою увагу і здобула моє серце своїми природніми чарами та оповіданнями її літніх дідів про давнє-давнє минуле, завжди тісно пов'язане з любов'ю до Бога і людини.

Мені за батьківщину Господь визначив Полтавщину, віддалечу від Лемківщини сотками миль. Народився я у самій Полтаві, чудовому, садками і квітами озодобленому місті, яке в літню вечірню пору купалося в солов'їному співі пташок та закоханих парубків і дівчат.

Крім того, Полтава позначена в історії українського народу трагічною подією – програною битвою гетьмана І. Мазепи з царем Петром. На згадці про цю трагічну подію й було виховане моє покоління. Саме тому тисячі моїх ровесників першими знайшлися у шерегах Українського Визвольного Війська. Програне було і це змагання і моя люба Полтавщина, так як і Лемківщина, почала кров'ю спливати і сльозами свої рани гоїти. Так, як і на Лемківщині, так і на Полтавщині першими почали зникати з виду стародавні церкви, що їх руйнували залізом і вогнем палили, а з ними й історичні скарби і пам'ятки.

Сподіваюсь, що Ви тепер зрозуміли чому Лемківщина мені рідна і близька, чому саме її вважаю за рідну і безталанну сестру мою любу і далеку Полтавщини.

Поможи нам, любий Боже, вирвати ці сестри із ворожої неволі.

Ваш з любов'ю у Христі,

+ Мстислав

Митрополит

Українська Католицька Архиепархія
827 NORTH FRANKLIN STREET, PHILADELPHIA, PA. 19123
(215) 627-0143

Ч. 1055-87 О
(У відповіді покликатися на повище число)
Слава Ісусу Христу!

Канцелярія Митрополита
11 вересня 1987

Організація Оборони Лемківщини
Крайова Управа
Вп. Марія Дупляк, голова
Кліфтон, Ню Джерзі, ЗСА

Дякую за Ваше ввічливе запрошення на XXI-ий Крайовий З'їзд Організації Оборони Лемківщини, що має відбутися 10-го жовтня ц.р. у Пассейку, Н.Дж.

Спогад про місце народження завжди в людини викликає зворушення та милі спомини.

Це похвально, що зберігаєте пам'ять про наші зелені Карпати та про нарід наш.

В тому часі, коли Ви будете відбувати наради під час XXI З'їзду Вашої Організації – я буду в Римі на Папському Синоді. У моїх молитвах до Господа буду просити Всевишнього про кращу долю народу.

Бажаю Вам успіху у Ваших нарадах. Нехай Святий Дух кермує усіми Вашими думками, щоб Ваші постанови були для добра нашої Церкви й народу. Нехай Господь благословить Вас усіх здоров'ям Божим миром і многими літами, а нашу молодь, щоб благословив і зростала вона у любові Бога й ближнього.

Благодать Господа і Мир нехай буде завжди з Вами!

+ Стефан, Дет.

Митрополит

Українська Католицька Епархія св. свщм. Йосафата у Пармі
Ukrainian Catholic Diocese of St. Josaphat in Parma
5720 State Road • P.O. Box 347180 • Parma, Ohio 44134-7180
(216) 888-1522

No. 403/87 О
Prefix this number to your reply

Парма, 9 вересня 1987

Ло
Високоповажаної Пані Марії Дупляк
Голови Крайової Управи Організації Оборони Лемківщини
Кліфтон, Н.Дж.

Високоповажана Пані!

У відповідь на Ваше письмо з дня 29 серпня ц.р. і запрошення взяти участь у Вашому бенкеті в суботу 10 жовтня 1987 року з нагоди XXII Крайового З'їзду ООЛ, подаю до відома, що – жаль – не зможу взяти участи у бенкеті, бо на той день маю вже надто навантажено програму зобов'язань.

Сердечно вітаю всіх Достойних Учасників З'їзду ООЛ і всім бажаю найкращих успіхів у Вашій праці для збереження культурних скарбів дорогої нам Лемківщини, якої почуваюсь відданим сином.

+ Роберт

сщ. Єпископ Епархії св. Йосафата в Пармі

DIOCESE OF STAMFORD
161 GLENBROOK ROAD
STAMFORD, CONNECTICUT 06902 (203) 324-7696

No. ____
In reply refer to this number

дня 8-го вересня, 1987 р.

Високоповажана Пані Марія Дупляк
Голова Краєвої Управи Організації Оборони Лемківщини
Кліфтон, Ню Джерзі

Високоповажана Пані Голово!

Дякую Вам за запрошення до участи у XXI-му Крайовому З'їзді Організації Оборони Лемківщини, того Обєднання, яке вже кількакратно записалося золотими буквами не лише в історії нашого поселення поза межами Батьківщини, але і в історії цілого нашого Народу.

Ваші невпинні заходи покращати життя і буття наших Братів – Лемків в краю дають доказ живучости Організації Оборони Лемківщини та заслуговують на всенародне признання. Честь і слава Вам.

Хоч як бажаю бути з Вами учасником XXI-го Крайового З'їзду Вашої заслуженої, перед Богом і перед Українським Народом, Організації, однак в тому часі буду поза межами епархії і не зможу прибути до Вас.

Буду з Вами звязаний молитвою. Молитиму Всевишнього Господа щоби й надальше благословив Вас щедрими благодаттями та щоби помагав Вам продовжувати Вашу корисну працю на благо наших Братів Лемків безпосередно а цілого Українського Народу посередно.

Здоровлю щиренько. Благословення Господне на Вас!

+ Василь

ВАСИЛЬ
Епископ Стемфордський

ФОНД ДОПОМОГИ

при КУ ООЛ в Америці

за час від 1-го червня до 30-го вересня 1987 р.

пожертви склали:

Делеґатура ООЛ, Балтіморе, М.Д. (збірка) ..... **480.00 дол.**
Делеґатура ООЛ, Парма, Огайо (збірка) ..... **112.00 дол.**
Акрон, Огайо (збірка) ..... **195.00 дол.**
Володимир Козіцький, Йонкерс, Н.Й. ..... **100.00 дол.**
Теофіль Ропицький, Йонкерс, Н.Й. ..... **100.00 дол.**
Андрій Каніщак, Йонкерс, Н.Й. ..... **40.00 дол.**
Е. Ройовська, Бруклин, Н.Й. ..... **25.00 дол.**
Зенон Ціховляс, Йонкерс, Н.Й. ..... **25.00 дол.**
Володимир Сокалюк, Чікаґо, Ілл. ..... **40.00 дол.**
Юліян Бачинський, Натлєй, Н.Дж. ..... **10.00 дол.**
Антін Ваньо, Кліфтон, Н.Дж. ..... **10.00 дол.**

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ

ПАРМА, ОГАЙО

20.00 дол.: Ст. Гурко
по 10.00 дол.: П. Дмитрик, І. Іваницький, В. Мисів, А. Вільшанський
по 5.00 дол.: А. Яцинич, Д. Міґелич, М. Данило, М. Мацина, М. Охрін, н.н., І. Панас, М. Пенґрин, Т. Бурий, Б. Дмитрик
2.00 дол.: І. Ікавий

Збірщик: Петро Дмитрик

АКРОН, ОГАЙО

20.00 дол.: д-р В. Шкільник
по 10.00 дол.: В. Лесняк, П. Кулик, В. Галамай, Ст. Ґудз, Я. Іванчук, О. Мартинюк, Н. Сквара, О. Мартинюк, Ліґа Українців Католиків, Blessed Virgin Mary Sodality
по 5.00 дол.: Е. Матчишин, А. Мотрович, А. Храпко, І. Куцик, М. Дросик,В. Лазарів, С. Жабінський, Й. Войтків, М. Доманський, Т. Кость, Д. Козак
4.00 дол.: А. Микитин, Ст. Журовський
3.00 дол.: Й. Шабат
2.00 дол.: П. Ґайда, Д. Будацький

Збірщик: Петро Кулик

БАЛТІМОРЕ, МД.

50.00 дол.: з фонду Івана Корнафель
30.00 дол.: Іван Радь
по 25.00 дол.: д-р А. Лемішка, д-р Д. Кострубак
по 20.00 дол.: В. і А. Верний, інж. А. Ратич, Ст. Поперечний, А. Траска, Б. Саламаха
по 10.00 дол.: В. Стельмах, Ст. Папіна, Ст. Басараб, І. Корж, в пам'ять Д. і А. Маркевич, Ст. Поліщук, А. Чорний, В. Ганас, Е. Снігура, Ст. Івашко, інж. Т. Хархаліс, В. Татчин, М. Яремко, А. Лихолат, д-р М. Ласійчук
по 5.00 дол.: А. Царик, Ст. Стецик, І. Малко, Д. Тимюк, Т. Кулик, Ст. Купчик, М. Ґоїн, М. Римський, О. Садовий, П. Верний, В. Стасюк, В. Олексюк, Я. Сушко, Ст. Хай, Е. Шавала
3.00 дол.: Ст. Яремчук
2.00 дол.: Т. Попович

Збірщик: Іван Радь

Рівночасно інформуємо, що пожертви з повижчого Фонду призначені на ведення допомогової акції КУправою ООЛ. Всі пожертви просимо присилати на адресу Крайової Управи ООЛ:

Organization for Defense of Lemkivshchyna
P.O. Box 7
Clifton, N.J. 07011 — 0007

Всім жертводавцям щире спасибі!

фінансова референтура

Річні Загальні Збори

8-ИЙ ВІДДІЛ ООЛ, ЧІКАҐО, ІЛЛ.

Загальні Річні Збори Відділу відбулися 22-го березня, 1987 р., які вела президія у складі: Петро Бухвак — голова, Михайло Бискош — секретар і Семен Шкірпан — член президії.

До нововибраної Управи увійшли: Петро Бухвак — голова, Василь Ткачук — заст. голови, Михайло Бискош — секретар, Люба Євусяк — скарбник, Василь Євусяк — організаційний реф., Богдан Бухвак — культ.-освіт. реф., Леся Чурма — реф. суспільної опіки, Семен Шкирпан, Роман Бискош, Володимир Біланич і Володимир Тудуй — члени Управи. Контрольна Комісія: Іван Бискош — голова, Юрко Хиляк і Володимир Тех — члени. Товариський Суд: Стефан Бискош — голова, Ярослав Кравчишин і Іван Кравців — члени.

7-ИЙ ВІДДІЛ ООЛ, ДЖЕРЗІ СИТІ, Н.ДЖ.

Загальні Річні Збори Відділу відбулися 14-го березня 1987 р. в приміщеннях Українського Народного Дому в Джерзі Сіті. До переведення Зборів покликано президію у складі: Д. Вох — голова та Д. Тхір — секретар. Після звітів Управи та дискусії, на внесок номінаційної комісії вибрано нову Управу в такому складі: Іван Ґресь — голова, Дмитро Вох — заст. голови, Дмитро Тхір — секретар, Петро Лукачин — скарбник, Зенон Галькович — культ. освітній реф., Іван Віська, Володимир Блажейовський — допомогові реф., Михайло Фарбанець — організаційний реф., Семен Гира — господарчий реф., Петро Ціціла — муж довір'я на Байон. Вільні члени: Михайло Білий, Петро Теличка, Мелянія Чухта, Антоніна Тхір, Катерина Гира, Дмитро Андрійчук, Йосип Подобинський, Петро Пачка, Петро Костик, Павло Фуґа, Стефан Гира, Павлина Ґоч. Контрольна Комісія: Михайло Пелипчак, Петро Андрійчук, Семен Чухта.

У Зборах взяла участь голова Крайової Управи — Марія Дупляк, представники сусідніх Відділів ООЛ (від 5-го Відділу в Ірвінґтоні Л. П'єх, від 3-го Відділу в Пассейку Іван Хомко і Ст. Дупляк), та представники місцевих громадських організацій міста Джерзі Сіті.

17-ий ВІДДІЛ ООЛ, РОЧЕСТЕР, Н.Й.

31-го травня ц.р. відбулися Загальні Збори нашого Відділу, на яких обрано Управу на слідуючу каденцію у складі: голова — Іван Шурин, заст. голови — Іван Рйопка, секретар — Іван Лико, касир — Стефан Адамчук, реф. суспільної опіки — Стефан Стефанів, член управи — Андрій Фалат.

Контрольна Комісія: голова — Іван Лучканич, заст. голови — Іван Рйопка, член — Андрій Фалат.

Із поданого списку Управи можна зорієнтуватися, що стан членства нашого Відділу корчиться з кожним роком. Актуально, активних і здібних до суспільної праці залишилося нас лише шістьох та сьомий, т.зв. сезоновий член — Іван Лучканич, який перебуває серед нас тільки кілька літніх місяців. І хоча Відділ не проявляє ширшої діяльности на терені нашого міста, все ж таки вив'язується вповні з усіх фінансових зобов'язань супроти Крайової Управи, несе

УПРАВА 17-го ВІДДІЛУ ООЛ, В РОЧЕСТЕРІ, Н.Й.(1983 р.)
Сидять зліва: Нестор Мазурчак, Іван Лико, Іван Лучканич, Андрій Фалат, Андрій Надяк.
Стоять зліва: Стефан Адамчук, Стефан Стефанів, Іван Шурин, Юрій Шпак.

матеріяльну (грошеву) допомогу землякам в Лемківщині, біженцям з Польщі та займається збіркою коляди, яка завдяки жертвенності нашої громади — з кожним роком збільшується.

В часі загальних зборів дискутовано та й рішено влаштувати відповідну імпрезу в 1988 році, у 30-ліття існування Відділу.

У зв'язку з частинним відходом від суспільної праці на емеритуру, члена Управи Івана Лучканича, Іван Лико від імені Управи — зложив йому подяку за довголітню (29 років) і повну посвяти працю для добра нашої Лемківщини.

Ново-обраному голові Відділу та усім членам бажаємо найкращих успіхів в їхній дальшій праці. *Присутній*

23-ій ВІДДІЛ ООЛ, АУБУРН, Н.Й.

Загальні річні збори Відділу відбулися 21-го березня 1987 р., які вела президія у складі: Анна Глива — голова та Ольга Халупа — секретар. Після звітів уступаючої управи та ділової дискусії над звітами, на внесок Номінаційної Комісії одноголосно вибрано нову управу Відділу у такому складі: Іван Боцонь — голова, Анна Глива — заст. голови, Дмитро Перон — скарбник, Ольга Халупа — секретар, Михайло Халупа — організаційний реф., Стефан Боб'як — культ.-освітній реф.

Контрольна Комісія: Стефан Ротко — голова, Іван Попівчак і Стефан Лепак — члени.

Вільні члени: Дмитро Голяк, Василь Лепак і Теодор Окаль.

Ольга Халупа
секретар

ВСІМ НОВОВИБРАНИМ УПРАВАМ ВІДДІЛІВ ҐРАТУЛЮЄМО ТА БАЖАЄМО УСПІХІВ!

Редакція "Лемківщини"

LEMKIVSHCHYNA

VOL. 3, FALL 1987

Editorial

NATIONAL AWARENESS

In the last forty years, the Ukrainians in modern-day Poland have undergone a tremendous change in their way of thinking and in their self-realization. Generations have come and gone. One of those generations lost their ethnicity, their national identity. They unknowingly and sometimes consciously were assimilated into the nation which ironically had destroyed their nation; they became part of a people which had eagerly sought to erase their national memory. Scattered throughout a foreign land among people who refused to acknowledge them, they were forced to live under the worst conditions, in a foreign world, losing touch with their people, their homeland. Another generation actively resisted the assimilation, struggled against the forces of oppression and worked towards national enlightenment as the true children of their Ukrainian nation.

In the past several decades, the Ukrainian population in Poland has foremostly undergone a dramatic change in national place in the independent Ukrainian nation is porbably the greatest achievement of the Ukrainians, especially the younger generation, in Poland. No longer do they consider themselves simply "locals", "Rusyns", or "Lemkos". If you were to ask one of our people in Poland today who they are, they would proudly answer, "I am a Ukrainian". This is an extremely important accomplishment since official Polish policy, very often with the help of numerous sectors of Polish society, still anticipates the dismemberment of the Ukrainian monolith. They use various means to achieve that goal. They try to separte us as Orthodox and Catholics, as Lemkos and Ukrainians, as if in the place of one nation there were really several nations. The Ukrainians there have successfully stemmed all efforts directed towards internal division. To them the term "Lemko" clearly describes a certain part of the entire Ukrainian nation, with a specific culture, art, delect, and so forth.

Yet the intrigue continues...

Unfortunately there still exist small groups of Ukrainians who are misguided by foreign elements, and our own ignorant activists, "locals" who themselves aren't exactly sure who they are. While it is entirely unfitting to pass judgement on individual cases of the unenlightened, it is important to address the problem of the "local" activitsts who seek to tur back the hands of time by implementing the Polish desire to isolate an entire sector of the Ukrainian nation, ultimately compromising even their own interests. The younger Ukrainian generation's situation remains crystal-clear. They have no problem with their national identity. Concerning those individuals who try to divide the Ukrainian community in Poland, those who work against the interests and against our people as a whole, it is necessary to expose them and speak about them openly and frankly. Today, in 1987, no one in Poland can hide behind the concept of national "immaturity". The Germans divided the Poles into "Guraly" "Kashubians", and so forth. Today, the Poles, following the German example, divide Ukrainians into 'Lemkos", "Ruthenians", "Rusyns". For every honest Ukrainian there can be only one choice, one national identity: Ukrainian. For those who insist on collaborting with our enemies in dividing us, there is no place for them in our Ukrainian community in Poland. We will consider them a Polish collaborator in the government policy to denationalize the Ukrainians.

Youth

Young Ukrainians in Poland, in Ukraine, and in the diaspora have a lot in common. It is up to us to educate them and find new social and political expression for them, that which will best meet the needs and feelings of our youth everywhere. Culture, art, literature, the true, unfalsified history of the Ukrainian people, this is what interests our youth the most. Continual, close contact with our Ukrainian youth must be maintaine. We shouldn't abuse our guidance. We should help them solve their most difficult, everyday problems. Clearly, this will be our greatest assignment: to foster and encourge our Ukrainian youth to take part in their community and its sociopolitical work in order to better the Ukrainian community worldwide.

bvc

Translated by P. Matiaszek

FORCED RESETTLEMENT IS REMEMBERED IN FORTIETH ANNIVERSARY COMMEMORATION

On May 17, 1987, the Organization for the Defense of Lemkivshchyna sponsored a commemorative program in Passaic, N.J. The solemn event marked the fortieth anniversary of the forced resettlement of nearly 200,000 Ukrainians from the western Ukrainian territories, namely Lemkivshchyna and Kholmshchyna. The keynote speaker was Dr. Bohdan Kruk, a former captain in the Ukrainian Insurgent Army — UPA. Other participants included Oles Kuzyshyn and Marta Shramenko.

It was just after World War II that a majority of the Ukrainians living in areas then occupied by Poland were forcibly relocated to areas primarily in northern and western Polish territories, while others were sent to the Soviet Union. Many Ukrainians were murdered and numerous villages and churches were destroyed by the occupying Polish forces. Dubbed *Operation Wisla,* the project was primarily in response to the continued actions of the Ukrainian Insurgent Army in these territories. Ultimately designed to check the UPA's struggle, *Wisla* failed in that the armed struggle of the UPA continued well into the 1950s. (Trials and executions of UPA activists continue even today.) The UPA movement in western Ukraine was not easily overcome, as Polish losses during this period were rather high: nearly 1500 militia soldiers were killed in action.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

... Щойно прочитала перше число "Лемківщини" на 1987 рік і хочу його передплатити. Хоча я сама не є з околиць лемківських, але трагедія, яку пережили наші брати лемки є для нас усіх болючою.

Ваш журнал має дуже чепурний вигляд, цікаві статті і матеріяли поміщені у нім, як будова інтернату для дітей у Білому Борі, будова церкви в Команьчі і т.п. Про ці акції я знаю з "Нашого слова" і про них пам'ятаю...

Мирослава Савчак
Джерзі Сіті, Н.Дж.

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

Замість квітів на свіжу могилу

бл.п. Ольги Кливак-Горечої,

сестри Богдана Чайківського, складаємо 50.00 дол. на Видавничий Фонд Фундації Дослідження Лемківщини, а Родині Покійної висловлюємо щирі співчуття

Марійка Дупляк
Анна Гаргай
Меляся Гунчак
Сузанна Дупляк

ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "ЛЕМКІВЩИНА"

Від 1 червня — 1 жовтня 1987 р.

США:

Нью-Йорк: В. Скомський — 210.00 дол. (зібрано на 25-літтю п-ва Михальцьо, Йонкерс), П. Гудак — 20.00 дол., М. Левчик — 12.00 дол., Т. Малиняк — 10.00 дол., О. Левицький — 10.00 дол., О. Плечень, В. Майкович і О. Червінська — по 2.00 дол.

Ню Джерзі: А. Гнатишак і Т. Москаль — по 2.00 дол.

КАНАДА: О. Баран — 25.00 дол., Я. Іванусів — 15.00 дол., Ю. Пудельський — 5.00 дол., М. Марин — 2.00 дол.

Австралія: А. Хамула — 69.85 дол., Т. Федак — 10.00 дол.

Всім жертводавцям складаємо сердечну подяку.

Адміністрація

Return to "Lemkivschyna" P.O. Box 651 Cooper Station,
New York, N.Y. 10276

NON-PROFIT ORG.
U.S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, N.J.
PERMIT. No. 121

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ .. **40.00 дол.**

АННАЛИ ч. 1 ..... 10.00 дол.
(матеріяли про Лемківщину)

АННАЛИ ч. 2 ..... 10.00 дол.
(матеріяли про Лемківщину)

АННАЛИ ч. 3. ..... 15.00 дол.

АННАЛИ ч. 4 ..... 15.00 дол.

ЛЕМКІВСЬКІ ПІСНІ ..... 5.00 дол.
(співаник з нотами)

ТВОРИ — Богдана Ігоря Антонича ..... 10.00 дол.
(на вичерпанню)

Журнал "ЛЕМКІВЩИНА" — річна передплата 8.00 дол.

"ЗА СЯН" — Іван Филипчак ..... 5.00 дол.

СВЯТА РІДНА ЗЕМЛЯ — Юліян Бескід ..... 5.00 дол.

Замовлятй на адресу:

THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION INC.
P. O. Box 651 Cooper Station New York, N.Y. 10276

Published by
THE LEMKO RESERCH FOUNDATION, Inc.; Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276